

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 45.

Lördagen den 29 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm.

Vidare öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande af ökad utrymme för högre lärarinneseminariet och den därmed förenade normalskolan för flickor m. m.

§ 2.

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen. *Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.*

Genom proposition af den 10 sistlidne mars, hvilken blifvit af båda kamrarna till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagdt protokoll öfver landtförsvarsärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att antaga ett vid propositionen fogadt förslag till lag om ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, under förklarande, att det i propositionen innefattade lagförslaget icke kunde i oförändradt skick bifallas, ville i anledning af propositionen för sin del antaga ett af utskottet afgifvet förslag till lag om ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen.

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.

6, 27 och 34 §§.

Utskottets förslag godkändes.

(Forts.)

För 36 § hade Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

1. För hemortens försvar må Konungen, efter statsrådets hörande, till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som finnas behöfliga.

Landstormens inkallande till tjänstgöring sker på sätt i § 29 mom. 2 är föreskrifvet.

2. Värnpliktig, som tillhör landstormen, är underkastad de i kriminallag för krigsmakten gifna bestämmelser såväl under all tjänstgöring och marsch eller annan färd, då han står under militärbefäl, som ock i fråga om åtlydnad af inkallelse i enlighet med § 29 mom. 2 till tjänstgöring, som i mom. 1 här ofvan omförmäles.

Däremot hemställde utskottet, att paragrafen skulle lyda sålunda:

1. Sedan jämlikt § 28 mom. 1 beslut fattats att för rikets försvar till tjänstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller viss del däraf, må Konungen i den ordning, som för inkallande af beväringens andra uppbåd i mom. 2 af samma paragraf är föreskrifven, för hemortens försvar till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som finnas behöfliga.

Är faran synnerligen trängande och kunna ej de åtgärder, hvarom ofvan sägs, afvaktas, må Konungen, efter det statsrådet samt, såvida Riksdagen ej är samlad, de af Riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret blifvit hörda, till tjänstgöring i mån af behof inkalla viss landstorm.

Landstormens inkallande — — — — ofvan omförmäles.

Beträffande denna paragraf hade reservationer afgifvits:

af herr *Hedenstierna*, som ansett, att 36 § bort erhålla den affattning Kungl. Maj:ts proposition innehöлле;

af herr *Wiklund*, med hvilken herrar *Andersson* i Helgesta och *Jansson* i Edsbäcken instämt och som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag beträffande ändring af 36 § icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af:

Herr von Schéele, som yttrade: Herr talman, mina herrar!

Den nu föredragna paragrafen har väckt rätt mycken oro på den ort, som jag har äran representera, och denna oro är det af lagutskottet framlagda förslaget i ganska obetydlig mån ägnadt att förmildra. Den nu gällande värnpliktslagen af den 14 juni 1901 hänvisar, såsom vi alla nyss hörde, i den föreliggande 36 § till 28 § 2 mom. Det lyder på följande sätt: »Därest i anseende till krig eller för afvärjande af befaradt eller börjadt angrepp det för rikets försvar finnes nödigt, att beväringens andra uppbåd, eller någon del däraf i skilda orter eller vid olika truppslag af hären eller vid flottan, inkallas, må Konungen därom förordna, sedan han statsrådet hört och, så vida Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, lätit riksdagskallelse utfärda.»

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Denna sak har, mina herrar, en förhistoria, som förtjänar att beaktas, innan man går till afgörande om en ytterligare utvidgning af värnplikten. Redan år 1898 framlade Kungl. Maj:t för Riksdagen ett förslag därom, att landstormen skulle kunna på Gottland inkallas äfven vid fara för krig, således icke blott såsom förut, enligt bestämmelserna i 1885 års värnpliktslag varit fallet, under det att krig påginge. Vid det tillfället afstyrkte lagutskottet med stor enhällighet och bestämdhet det framställda förslaget, och detta på tre skäl. Första skälet var, att genom förslagets antagande en ökad tunga skulle drabba en liten del af Sveriges befolkning; det andra, att Gottlands befolkning icke hade satts i tillfälle att uttala sig om den afsedda förändringen; ett tredje skäl slutligen utgjordes af det allmänna missnöjet med en sådan lagstiftning, hvilket, enligt hvad man hade sig bekant, vore rådande på Gottland. Detta missnöje hade icke blott Gottlands samtliga riksdagsmän inför regeringen uttalat, utan jämväl kommit till synes genom en af icke mindre än 4,600 besutne gottländske män afgifven förklaring. Förslaget borde enligt deras öfvertygelse aldrig godkännas — icke därför att gottlänningarne icke skulle vara villiga att försvara sitt land och i jämförelse med andra rikets invånare därför göra de större uppoffringar, som voro beroende på landets egendomliga läge, men därför att man icke kunde förlika sig med den tanken, att därutöfver skulle fordras något, som minst lika bra kunde vinnas genom en allmän uppoffring.

Vid debatten om detta ärende i Riksdagen yttrade sig de båda män, som därvidlag bort vara mest kompetenta, hvarför det torde vara af intresse att erinra sig hvad de hade att säga i saken. Det ena af de yttranden jag åsyftar afgafs af krigsministern och det andra af militärbefälhafvaren på Gottland. Hvad den förstnämnde beträffar, förklarade han sig icke vilja förneka det berättigade i det föreställningssätt, som gjort sig gällande på Gottland, och icke vilja tillskrifva detsamma några låga bevekelsegrunder, hvarjämte han erkände, att den allmänna

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)

värnplikten borde vara lika för alla. Dessutom menade han, att endast vid krigstillfälle kunde i regel en sådan mobilisering komma i fråga som den, hvilken här var föreslagen, och att den orättvisa, som ett antagande af det då framlagda förslaget rent formellt sedt skulle hafva kunnat medföra, under inga förhållanden finge tänkas komma att fortfara under flere månader. Han slutade med följande beaktansvärda ord: »Om det står fast — och jag hoppas, att alla inom denna kammare (det var i Andra Kammaren, han då talade) äro ense med mig därom — att vi äga skyldighet att försvara vårt land, och utgör Gottland en integrerande del af detta vårt land, så måste det vara en plikt för hela Sverige att göra *allt* äfven för Gottlands försvar.»

Krigsministern berörde då jämväl frågan, om Gottland *kan* försvaras af oss själfva utan främmande hjälp, och han bejakade denna fråga, under förutsättning endast att nödiga åtgärder därför vidtagas. Gottlands nationalbeväring, hvilken infördes efter den fara, hvori Gottland sväfvade åren 1808 och 1809, hade varit till numerären tillräcklig för detta försvar, då den räknade 7- å 8,000 man, nämligen fyra bataljoner om sju till åtta kompanier samt tre till fyra batterier om åtta kanoner. Han ansåg dock, att det radikalaste sättet att lösa frågan vore att uppsätta en garnisonerad trupp på Gottland, bestående af fastlämningar, en åtgärd, som *nu* verkligen blifvit i någon mån förverkligad och således endast behöfver fullständigas för att göra allt slags undantagslagstiftning i detta afseende obehöflig.

Militärbefälhafvaren på Gottland åter förklarade under ifrågasvarande riksdagsdebatt, att den enda vägen för sakens ändamålsenliga ordnande vore ett frivilligt åtagande af befolkningen i den landsdel, hvilken saken då uteslutande gällde. »Så långt jag kan minnas tillbaka — och jag har varit med i försvarsarbetet nu i öfver 25 år — kan jag icke påminna mig något, som varit så farligt för de olika förslagen till försvarets förbättrande, som just undantagsbestämmelser. Jag vill tro, att svenska folkets rättskänsla uppreser sig emot allt, som ställer den ene medborgaren inför olika skyldigheter än den andre;» och han tillägger, att detta särskildt gäller i fråga om värnpliktslagen.

Icke desto mindre kom Kungl. Maj:t 1901 tillbaka med ett likartadt förslag, ehuru Gottland icke vidare nämndes särskildt, och detta accepterades af Riksdagen så till vida, att i afseende på landstormen jämväl vid fara för krig samma rätt tillades Kungl. Maj:t som den, hvilken Kungl. Maj:t förut endast haft under krigstillstånd. Hvad Kungl. Maj:t därutöfver begärt — och nu upprepas — blef däremot icke af Riksdagen bifallet, och skälet därtill angifves sålunda, att »värnpliktslagens mening ditills uppenbarligen varit, att landstormen i regeln skulle kunna för rikets försvar anlitas endast i sista hand, sedan rikets försvarskrafter i öfrigt hufvudsakligen redan tagits i anspråk, samt

att denna grundsats icke borde undergå rubbning i annan mån, än som för vinnande af det med Kungl. Maj:ts förslag afsedda ändamålet vore nödvändigt». Lagrummet erhöi då sin nuvarande lydelse, enligt hvilken landstormen icke får uppådas, förrän dels beslut om inkallande af beväringens första uppåd eller viss del däråf blifvit fattadt, dels ock Konungen, efter det han hört statsrådet, låtit utfärda riksdagskallelse, såvida Riksdagen ej är samlad eller skall sammanträda inom trettio dagar.

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)

Härefter vill jag öfvergå till det, som försiggått, efter det att de nu gällande bestämmelserna beslutades. Detta ligger icke längre tillbaka, mina herrar, än sistliden riksdag, och det torde väl för en lagstiftande församling hafva den största betydelse att beakta, hvad som så nyligen inom densamma skett, så mycket mera, som sedan dess icke några som helst förhållanden inträdt, som icke kunnat förutses och beräknas. Att, såsom utskottet här gör, tala om, att saken numera skulle ställa sig helt annorlunda, sedan landstormen organiserats med befäl och förråd, det kan väl faktiskt taget vara riktigt, men ingalunda rationellt, då man ju mycket väl visste, hvad som i sinom tid i den vägen skulle komma att ske. Nu föreligger emellertid förnyad proposition från Kungl. Maj:t i samma riktning. Och det vore väl märkvärdigt, om hvad som gällde 1904 icke skulle gälla äfven nu — om de skäl, som då androgos, nu icke längre skulle hafva giltighet. Man går därför med stor uppmärksamhet till utskottets utlåtande, för att se, hvad det kan hafva att anföra för en sådan hastigt förändrad uppfattning. Ty, låt vara att utskottet icke har tillstyrkt allt hvad Kungl. Maj:t proponerat, utskottet har likväl gått ett ganska långt stycke på väg genom det tillägg, som blifvit föreslaget till lagen. Hvilka äro då de skäl, som utskottet härför, utom det nyss nämnda skälet, anfört? Jo, först heter det, att man bör akta sig för dröjsmål, som kan vara farligt. Jag erkänner, att det finnes *en* punkt, i hvilken dröjsmål kan vara farligt. Den har dock icke, såvidt jag vet, blifvit berörd uti de offentliga handlingar, som föreligga. Men likväl är det ett faktum, att om öns inbyggare — lifliga till sitt lynne, som de äro — skulle skynda till sin ös försvar under de lagbestämmelser, som nu finnas, innan således ännu en sådan åtgärd hade blifvit vidtagen, som är ett villkor för att de skulle kunna sägas vara att betrakta såsom militär, så kunde det ju hända, som man ser äfven vid de senare årens krigstilldragelser någon gång hafva skett, nämligen att sådana personer, som i brinnande nit för att försvara sitt land ställt sig under fanorna utan att därvid iakttaga laga former, blifvit fysiljerade, enär de af fienden icke betraktats såsom krigsmän i utföring af sin tjänsteplikt. Men hvad den faran vidkommer, tror jag, att, med den upplysning, som för närvarande är rådande och hvilken, såsom

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.

jag hoppas, kommer att alltmera ökas och spridas, man icke kan behöfva att vidare befara något sådant.

(Forts.)

Hvad vidkommer det, som säges i följande stycke på samma sida, att »vidtagande af de stadgade åtgärderna icke lämpligen kunde afvaktas», är detta någonting så orimligt, att jag icke fäster mig därvid. Det är ju Kungl. Maj:ts ensak att samtidigt, det vill säga i en och samma konselj, vidtaga de åtgärder, som erfordras för att kunna under nuvarande lagstiftning mobilisera reserven i vissa delar af landet, hvilket alltså äfvenledes gäller landstormen. Hindret kan varda undanröjdt på några få minuter. Detta utskottets skäl har följaktligen ingen som helst konkret, reell betydelse.

Jag kommer nu till hvad som säges i samma stycke litet längre ned om den garanti, som af lagutskottet föreslagits och som förmenas ligga däri, att, innan ett sådant inkallande af landstormen kunde komma i fråga, fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret måste höras, såvida icke Riksdagen vore samlad eller inom 30 dagar därefter skulle sammanträda. Ja, mina herrar, att uti 50 § regeringsformen någonting analogt är bestämdt kan icke förnekas. Men jag hemställer till herrarna själfva, huruvida det är önskvärdt, att hvad som där är lagstadgad i ett helt annat afseende blefve vidgad på sådant sätt, då man helt visst svårligen kan antaga, att dessa fullmäktige verkligen äro kvalificerade att tala å folkets vägnar i förevarande stycke.

Slutligen säges det på samma sida i hörjan, att man skulle kunna ersätta landstormsmännen för deras tjänstgöring genom en skälig ersättning. Den skulle väl då gå ut i penningar. Men, mina herrar, penningar kunna icke ersätta allt; penningar kunna icke ersätta slitna familjeband; penningar kunna knappast ersätta en sådan rubbning uti jordbruksförhållandena som de, hvilka komme att inträda, om landtmännen kanske i brådaste tiden rycktes från hem och härd. Att man på Gottland hyser oro för ett öfverskattande af faran från regeringshåll, må icke förvåna, efter den erfarenhet, vi i detta hänseende hafva från förlidet år. Icke kunde någon *synnerligen trängande* fara förefinnas — och annars borde väl aldrig något sådant inkallande ifrågakomma — när det gick för sig att på det sätt, vi alla känna, i afseende på Gottland till och med plötsligt ändra redan gifna order rörande dess bevakning. Det är att önska, att man icke bifaller en sådan hemställan som denna, hvilken alltid kommer att förefalla såsom en orättvisa på grund utaf sin undantagsnatur, äfven om denna icke uttryckligen angifves.

I hvad jag nu sagt, vet jag mig, herr talman, hafva uttryckt en allmän folkmening åtminstone hvad Gottland angår. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen af herr Wiklund, med hvilken herrar Andersson och Jansson instämt.

Herr Wiklund: Herr talman! Det nu föreliggande förslaget till ändring af 36 §:n i värnpliktslagen innebär, såsom en hvar af herrarne torde finna, förändrade bestämmelser i fråga om landstormens inkallande. Såsom synes af detta utskottets betänkande, har jag jämte ett par andra utskottsledamöter icke kunnat biträda utskottets förslag i denna del. Såvidt jag kunnat finna, har åtminstone i landsorten det, så att säga, ingått i den allmänna rättsuppfattningen, att landstormen först i sista hand skall kunna inkallas till tjänstgöring. Det har också allt hitintills varit en gällande grundsats i den nuvarande värnpliktslagen. Denna grundsats skulle emellertid, därest utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag nu bifölles, i väsentlig mån rubbas. Redan vid ett *befaradt* fredsbrott skulle kunna inträffa, att landstormen blefve inkallad till tjänstgöring för att sysselsättas med till exempel bevakning af järnvägar, telegraf- eller telefonlinjer, landstormsförråd m. m. utan att kanske ens första uppådet af bevakningen behöfver inkallas. Jag hemställer, huruvida det kan anses vara lämpligt, att den äldsta delen af krigsmakten — den del, som i regel åtminstone hunnit blifva fäder och familjeförsörjare — skall ryckas ut från fredliga värf för att i första hand tjänstgöra till landets försvar. Nu har visserligen herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ställt i utsikt, att »om emellertid landstormen vid fara för krig blifvit i en eller flere orter inkallad, men fredsbrott kunnat undvikas, funnes ju intet hinder för att skäligen ersättning bereddes de inkallade landstormsmännen för deras tjänstgöring.» Men hvilken garanti finnes det för att någonsin någon ersättning därför kommer att utgå? Och det synes åtminstone mig, att äfven inför en sådan lockande utsikt, att det skulle kunna beredas landstormsmännen någon ersättning, Riksdagen likväl icke bör vara med om ett sådant förslag som det nu föreliggande. Förslaget innebär ju ingenting mindre än en utsträckning af värnplikten eller en ökning af de skyldigheter, som hittills ålegat den del af de värnpliktige, hvilka tillhöra landstormen.

Såsom ett villkor för att landstormen i vissa fall skulle kunna inkallas har utskottet föreslagit, att fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skulle höras. Och detta skulle väl enligt utskottets mening utgöra en garanti för att icke landstormen skulle inkallas, förrän *synnerlig fara* vore för handen. Men enligt mitt förmenande ligger det icke alls någon garanti i detta villkor. Ty det är icke sannolikt, att fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret någonsin komma att afböja ett inkallande af landstormen. Endast ett *befaradt* fredsbrott måste ju för resten innebära en *synnerlig fara* för landet. Och då är det gifvet, att landstormen alltid i regel kommer att i första hand inkallas.

Vidare har utskottet funnit en viss jämförelse mellan hvad här föreslås angående fullmäktige och hvad som i sådant hän-

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)

seende finnes föreskrifvet i 50 §:n regeringsformen. För min del kan jag icke finna, att det finnes någon den ringaste jämförelse: i ena fallet föreskrifves, att fullmäktige skola höras, därest annan ort för Riksdagens sammanträdande än hufvudstaden skall bestämmas, och i det här påpekade fallet gäller det inkallande af eu del utaf krigsmakten. Någon som helst jämförelse kan jag således icke finna härvidlag.

För min del får jag säga, att Kungl. Maj:ts förslag i vissa afseenden är att föredraga framför utskottets förslag, ty Kungl. Maj:ts förslag säger åtminstone uttryckligen ifrån hvad det innebär, under det att utskottet vill på omvägar nå samma mål som Kungl. Maj:t.

Då nu emellertid liknande förslag såväl vid 1898 års riksdag, då det gällde förändrade bestämmelser rörande inkallande af landstormen för Gottland, som äfven vid 1901 års riksdag, när värnpliktslagen antogs, förelågo till Riksdagens behandling, äfvensom vid senaste riksdag 1904 af enskild motionär föreslagits förändrade bestämmelser rörande landstormens inkallande, men alla dessa förslag blifvit af Riksdagen afslagna, kan jag icke inse, att någonting ännu inträffat, som gjort en förändring af dessa bestämmelser nödvändig.

Jag anhåller därför att nu få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag eller, hvilket är detsamma, bifall till min m. fl:s reservation.

Häruti instämde herrar *Emthén*. *Bromée* i Billsta, *Hörnsten*, *Andersson* i Baggböle, *Eriksson* i Elgered, *Lindgren* i Islingby, *Ericsson* i Vallsta, *Janson* i Bråten, *Sandin*, *Jansson* i Edsbäcken och *Ericsson* i Ahlberga.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Virgin*: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan är — det vågar jag säga — i det afseendet en liten sak för landet och för befolkningen, att den icke ålägger några ens nämnvärda bördor. För landet är det en liten sak därför, att den icke kostar någonting. Och det torde väl just vara sådana reformer inom försvarsväsendet, som *nu* böra genomföras, hvilka icke öka de redan förut mycket stora utgifterna för försvarsväsendet. För befolkningen medför ju icke heller en sådan reform som den nu föreslagna några nämnvärda bördor. Ty det lärer väl icke kunna inträffa annat än ytterligt sällan, att den tillökning uti skyldigheter, som innefattas uti den nu af Kungl. Maj:t föreslagna förändringen, kommer att tagas i anspråk. Jag vill blott erinra om, att Kungl. Maj:t ju, såsom hvar och en här vet, redan nu kan inkalla landstormen i hela riket till hemortens försvar, så snart blott det första uppbådet af beväringen är inkallad, det vill med andra ord säga, så snart mobilisering skett. Det gäller

nu endast att utsträcka rättigheten för Kungl. Maj:t att inkalla landstormen äfven till den tid, som kan föregå mobilisering och under hvilken möjligtvis ett fientligt företag kan vara att befara eller till och med redan företaget. Detta tillägg innefattar således en sådan obetydlighet i jämförelse med den skyldighet, som redan förefinnes, att den, som sagdt, icke ens är nämnvärd, och jag vill gå så långt, att det icke egentligen är en skyldighet hvad som här är frågan om; det är mycket mer en rättighet.

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.
(Forts.)

Jag kan icke tänka mig annat, än att hvar och en svensk man, han må tillhöra landstormen eller annan årsklass, vill försvara sin hemort, sitt hem och sin egendom. Icke skall man väl då förvägra honom att göra det på lagligt sätt. Det har redan af en ärad talare på gottlandsbänken framhållits, huru den senare krigshistorien visat exempel på, att personer, som velat försvara sig själfva, sin familj och hemort, blifvit gripna såsom upprorsmän och underkastade skymfligt straff, kanske helt enkelt blifvit arkebuserade. Det är historiens vittnesbörd, som ingen kan jäfva, och folkrätten och sedvanerätten, som sammanhänger med folkrätten, ha visat, att på senare tider det icke blifvit någon förändring i detta afseende. Och man får komma ihåg, att den, som dömer härvidlag, icke är en vanlig myndighet, utan kanske en segrande fiende, som anordnar ståndrätt och som kanske inom 24 timmar låter verkställa domen. Så att i detta afseende tror jag, att den talaren hyste en för stor tanke om den ökade upplysningen i vår tid, då han syntes tro, att denna ökade upplysning skulle kunna förekomma sådana fall, som upprepats många gånger tidigare och kanske äfven inträffat under det nu pågående kriget.

Men om den föreliggande reformen är en liten sak med afseende på bördan för land och befolkning, så är den å andra sidan för försvaret en stor sak, en mycket viktig angelägenhet. Jag behöfver bara erinra om vår långa kust. Och vi ha ju öar och en dock jämförelsevis rätt kort landgräns. Men vid denna långa kust ha vi städer, blomstrande städer, och vi ha nära denna kust en järnväg, som går öfver de stora älfvarne i Norrland, och där är förbindelsen mycket lätt att afbryta för den minsta ströfkår, det minsta detachment, därigenom att broarne öfver älfvarne kunna förstöras, om man icke hinner att skydda dem. Jag vill erinra om, att Riksdagen beslutit organisation af landstormen och att i organisationen också ingår uppförande af förråd, i hvilka skulle förvaras vapen, ammunition och utrustningspersedlar för landstormen. Dessa förråd måste ligga tämligen nära gränsen af det skälet, att man eljest skulle nödgas draga landstormsmän tillbaka från gränsen från början och därigenom lämna gränstrakterna blottade på manskap. Ty att draga dem tillbaka för att beväpna och bekläda dem och sedan låta dem rycka längre fram är naturligtvis en föga lämplig manöver. Därföre måste

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.
(Forts.)

man lägga förråden nära gränsen, där de sålunda äro utsatta för företag, som enligt erfarenheten kunna komma till stånd, innan krigsförklaring blifvit utfärdad. Detta är ett af ändamålen med landstormens tidigare inkallande, nämligen att förekomma, att en eventuell fiende skulle göra sig till godo de resurser, som svenska folket samlat till sitt försvar. Vidare hafva vi städerna utefter kusten, som skulle kunna brandskattas. Nu är det sant, att man kan skydda sig på så sätt, att man inkallade beväringens första uppbåd, hvartill Konungen har rättighet när som helst. Men inkallandet af beväringens första uppbåd kallas med ett annat namn mobilisering, och mobilisering är under oroliga tider något mycket farligt, ty genom mobilisering kan framkallas krig, som eljest möjligen kunde undvikits. Det är endast i ytterlig nöd som landet griper till att sätta sin armé på krigsfot, därför att man därigenom möjligen, som sagdt, just framkallar hvad man velat undvika. Icke lär det väl däremot på långt när väcka så mycket uppseende, om ett eller annat landstomsområdes befolkning, d. v. s. den del däraf, som är i landstormsåldern, inkallas såsom lokalskydd. Ty det kan aldrig af någon makt tolkas såsom hot. Det är en ren försvarsåtgärd, som aldrig kan misstydas. Men mobilisering af linjearmén kan misstydas, i synnerhet om vederbörande ha intresse af ett sådant misstydande. Det är sålunda gifvet, att denna reform i fråga om inkallandet af landstormen innebär ett afvärjande af den vådan, som ligger däri, att Kungl. Maj:t eljest kan nödgas under kinkiga förhållanden vidtaga ett så farligt steg som mobilisering. Riksdagen har, som jag nyss nämnde, nyss beslutat organisation af landstormen och för sådant ändamål anslagit icke obetydliga belopp, som för hvarje år komma att allt mer och mer ökas. Det skulle väl då icke vara riktigt, om Riksdagen ville förminska effektiviteten i den organisation, till hvilken Riksdagen anslagit medel, genom att begränsa dess användbarhet utan, som jag anser, giltiga skäl.

En mycket ärad talare på gottlandsbänken har gifvit uttryck åt den lifliga oro, som i anledning af föreliggande förslag spridt sig bland Gottlands befolkning. Jag är alldeles öfvertygad, att Gottlands befolkning i lika hög grad som Sveriges invånare i öfrigt är besjälad af en liflig önskan att försvara sitt land. Och det kan aldrig falla mig in att tänka någonting sådant, som blifvit antydt, att denna oro skulle basera sig på låga bevekelsegrunder. Det är icke tänkbart, utan jag tror, att den beror på missförstånd och missuppfattningar. Gottlands befolkning har ganska färsk erfarenhet — och i detta fall ensamt i vårt land — af mobilisering. Jag syftar på det tillfälle, då en del af öns befolkning fick ligga under vapen för att vakta vårt lands neutralitet, och det ligger då nära till hands att antaga, att befolkningen nu befarar, att vid ett annat tillfälle de äldre årsklasser,

som tillhöra landstormen, skulle inkallas för att vaka öfver neutraliteten. Så är icke fallet. Det är visserligen möjligt, att så kan ske — något absolut hinder därför finnes icke — men det kan aldrig vara meningen. Ty den vanliga ordningen för uppkallandet af årsklasserna är efter ålder, de yngre först och de äldre sedan. Däremot kan jag icke gå in på hvad en ärad talare nyss sagt, att den principen tagit sig uttryck i vår nuvarande värnpliktslag, ty i själfva verket kan man mycket väl med nuvarande bestämmelser inkalla landstormen före andra uppådet, och i det fallet är det icke föreslaget någon förändring. Jag tror sålunda, att denna oro på Gottland beror på en missuppfattning af det, som jag nyss påpekade, d. v. s. af den ordning, i hvilken sannolikt klasserna komma att inkallas, i det att Gottlands befolkning tror, att landstormen skulle komma att användas för neutralitetens upprätthållande, men det är icke alls att befara. Det finnes däremot en annan missuppfattning, som också synes ha gjort sig gällande och som torde hafva tagit sig uttryck i hvad en ärad talare sade, då han påstod, att den föreslagna reformen skulle innefatta en undantagslagstiftning, som endast skulle gälla en liten del af landet; med denna lilla del menades förmodligen Gottland. Men det är icke fallet, ty förslaget gäller precis lika mycket Norrbotten och hela den långa kuststräckan från Haparanda och ner åtminstone till Skåne. Det är sålunda en stor del af landets befolkning, som skulle träffas af denna bestämmelse, så stor, att man icke gärna kan rimligen kalla denna lagstiftning en undantagslagstiftning; och för öfrigt, om den skulle träffa den ena delen af landet något hårdare än den andra, så ligger detta icke i lagstiftningen, utan i de geografiska förhållandena, som vi icke kunna ändra. Man kan säga, att det är bra hårdt, att gottlänningen tillika med andra gränsbor skall vara den närmaste att få se sitt hem inkräktadt af en fiende. Det är hårdt, men det beror på, som jag sade, landets formation, som icke kan ändras, icke på lagstiftningen. Och det synes, som skulle den, som mest är utsatt för ett fientligt anfall och därmed förenade olyckor och obehag, vara mest angelägen att blifva satt i stånd att möta sådana anfall och värja sig själf och icke anse detta såsom en särskild tunga.

Det är alldeles tydligt, att jag i fråga om den föreliggande reformen föredrager det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget, men vill på samma gång icke förneka, att det af utskottet afgifna förslaget innebär väsentliga förbättringar ur försvarshänsyn. Emellertid skulle jag vilja uttrycka den förhoppningen, att kammaren ville antaga Kungl. Maj:ts förslag, på det att svenska medborgare måtte få laglig rätt att försvara sig själfva och sina hem, och på det att det icke i framtiden skall kunna sägas, att svenska män blifvit underkastade skymfliga straff, kanske förlorat sina lif, därför att Sveriges statsmakter icke velat medgifva landets

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.
(Forts.)

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen. medborgare rätt att under det skydd, som tillkommer lagligen inkallade krigsmän, värja mot inkräktare sina hem, sina familjer och sin egendom.

(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! I det förändrade läge, hvori denna fråga kommit i och genom Första Kammarens i ämnet fattade beslut, torde det icke erfordras, att jag tager kammarens uppmärksamhet i anspråk länge för att motivera den förändrade ställning, jag efter detta beslut måste intaga till frågan. Vid behandlingen af denna viktiga och grannliga fråga inom utskottet har man till fullo behjärtat de mycket starka både militäriska och politiska skäl, som tala för, att förändrade bestämmelser böra meddelas rörande landstormen. Vi hafva sålunda ansett, att förändrade bestämmelser böra komma till stånd, dock i en vida mera begränsad omfattning, än Kungl. Maj:ts föreslagit, och med iakttagande af vissa konstitutionella garantier. Nu har emellertid Första Kammaren icke följt sina ledamöter i utskottet i denna fråga, utan i stället för utskottets förslag med dess begränsade omfattning och med dess garantier antagit Kungl. Maj:ts förslag. När så har skett, skulle följden blifva, att om Andra Kammaren antager utskottets förslag, skulle något slags sammanjämkning behöfva göras, och då skulle otvifvelaktigt denna komma att ske på sådant sätt, att denna kammare icke gärna skulle finna sig till freds därmed. Under sådana förhållanden, så, ehuru jag till fullo uppskattar vikten af den föreslagna förändringen, kan jag icke yrka bifall till utskottets förslag för denna gång och har därför, herr talman, intet yrkande nu att framställa.

Herr *Ahlstrand* instämde häruti.

Herr Palme: Herr talman! Af den siste ärade talarens yttrande skulle det kunna synas, som om han hade ansett, att, sedan kamrarna stannat vid olika beslut, det vore lagutskottet, som skulle afgöra saken. Men så är det ju icke; ty efter en eventuell sammanjämkning kommer denna fråga tillbaka, så att vi hafva alltid afgörandet i vår hand, ifall sammanjämkningspropositionen icke skulle blifva sådan, att vi kunna därpå ingå. För alla dem, som anse en förändring i detta hänseende nödvändig och nyttig, för alla dem synes det mig därför vara allt skäl att i dag fatta ett beslut; och vill jag i det afseendet tillåta mig hemställa om bifall till det af lagutskottet framställda förslaget. Jag vet, att i denna kammare finnes en liflig tillfredsställelse öfver det uppsving, som det frivilliga skytteväsendet under senare åren nått i vårt land. Men detta frivilliga skytteväsen når först sin fulla effektivitet, ifall det förenas med ett väl organiseradt och ett så effektivt som möjligt arbetande

landstormsväsende. Därför synes det mig nödvändigt att gifva åt alla dessa enskilda skytteföreningar, hvilka längs våra kuster och gränser otvifvelaktigt skulle skynda, hvar i sin ort, att gripa till sitt goda gevär till fosterlandets försvar, tillfälle att samarbeta med en sådan organisation som landstormsväsendet. Herr statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet har nys framlagt många och enligt mitt förmenande fullt afgörande skäl, hvarför vi borde kunna gå in på någonting sådant, som här af utskottet föreslagits. Han har talat om våra öppna kuststäder och våra älfvar i Norrland med deras broar, som äro nödvändiga för förbindelsen mellan de olika landsändarna, broar, hvilka genom en obetydlig landstigningskårs djärfva kupp lätt kunde afskäras. Jag vet, att det finnes längs hela vår kust ett utbildadt signalväsen, som närmast står i samband med sjöförsvaret. Äfven detta är, jämte våra kuststäder och våra broar, af natur att lätt af en liten fientlig landstigningskår kunna förstöras.

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.

(Forts.)

Herr statsrådet talade om detta förslag, sådant som det kommit från Kungl. Maj:t, af innehåll således, att inkallandet skulle kunna äga rum utan samband med en mobilisering. För mig framstår dess stora vikt i främsta rummet just i mobiliseringsögonblicket, det tillfälle, då en armé mer än eljest befinner sig i ett svaghetstillstånd. Det kan ju sägas, att från regementenas fredsöfverläggningsorter kunna de för tillfället ineliggande truppdelarna, skolor, volontärer och dylikt, utskickas i sådana ändamål som att skydda våra kuster och annat mot en befarad landstigning. Men det går icke. Ty, mina herrar, just dessa truppdelar, som ligga inne i fredstid, skola vara kärnan i mobiliseringen. Icke en man af dessa, som befunnit sig inne i fredstid, när mobiliseringen beslöts, får skickas ut, medan mobiliseringen pågår. Det går icke att t. ex. från Norrbottens regementes mobiliseringsort vid Boden skicka några kompanier längs järnvägen för att skydda järnvägsbroarna öfver Kalix älf och andra älfvar där uppe. Det måste finnas särskilda, om icke truppafdelningar, så landstormsafdelningar, hvilka där kunna operera och skydda förbindelserna både framåt och tillbaka.

Af dessa skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till det af lagutskottet framställda förslaget.

Med herr Palme förenade sig herr *Österberg*.

Herr Broander: Herr statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet nämnde till en början, att det förslag, som här är i fråga, icke skulle medföra någon nämnvärd börda för befolkningen och att det dessutom icke kostar någonting. Då får jag säga, att jag tror, att man nästan bör vara krigsminister för att komma fram med ett sådant påstående. Det är visserligen sant, som herr statsrådet sade, att det icke kostar

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen. landet i sin helhet någonting. Det blir ingen ökad budget. Men tror jag litet hvar villigt erkänner. Tänk om oss, att vid mobiliseringen på Gottland förra året Kungl. Maj:t äfven inkallat landstormen. Då hade man på Gottland icke kunnat så någonting på våren och näringarna hade fått ligga nere. Det hade väl kostat något, och det hade väl varit en ökad börda? Det hjälper icke att gifva 60 eller 70 öre om dagen åt de personer, som varit inkallade.

(Forts.)

Hvad är det nu fråga om? Jo, enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle Kungl. Maj:t hafva rättighet att för hemortens försvar efter statsrådets hörande inkalla landstormen. Det är väl ett så uttänjbart uttryck detta, att man skulle kunna tänka sig, att det skulle anses omfatta rättighet för Kungl. Maj:t att ibland inkalla landstormen till öfning, ifall Kungl. Maj:t anser detta nödvändigt, för att landstormen skall vara lämplig till nämnda uppgift. Det tror jag icke, att kammaren kan gå in på. Men hvad säger utskottet? Jo:

»Är faran synnerligen trängande och kunna ej de åtgärder, hvarom ofvan sägs, afvaktas, må Konungen, efter det statsrådet samt, såvida Riksdagen ej är samlad, de af Riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret blifvit hörda, till tjänstgöring i mån af behof inkalla viss orts landstorm.»

Hvilka rättigheter har Kungl. Maj:t nu? Jo, samma rättigheter, endast att första uppådet skall vara inkalladt och Riksdagen kallad till sammanträde. Det är visst icke, som utskottet tyckes tro, en fråga om att hinna. Ty det kan litet hvar hafva klart för sig, att Kungl. Maj:t kan första timmen fatta beslut om att inkalla första uppådet, andra timmen utfärda riksdagskallelse och tredje timmen inkalla landstormen. Nej, det är icke fråga om att hinna, utan Kungl. Maj:t vill slippa inkalla Riksdagen, för att slippa besväret att möjligen sända återbud till Riksdagen. Kungl. Maj:t vill hafva fria händer att när som helst inkalla landstormen.

Herr statsrådet sade, att man många gånger kan vara rädd att inkalla beväringen, ty det blir mobilisering; man tager då hellre landstormen. Jag frågar då, hvarför icke Kungl. Maj:t var mera rädd för att inkalla beväringen på Gottland förra året.

Vidare sade herr statsrådet, att här är icke fråga om att inkalla landstormen till neutralitetens upprätthållande. Hvad skall detta förslag då tjäna till? Han kunde icke neka till, att någon gång så skulle blifva fallet.

Det är visst icke så, att Gottlands eller hvilken annan kustbefolkning som helst drager sig för att gå ut. Om Kungl. Maj:t vid verkligt behof skulle kalla, skulle vi möta. Men ett sådant spektakel — jag kan gärna kalla det så — det skulle bli, om Kungl. Maj:t under sådana förhållanden som förra året eller af

ännu mindre anledning skulle inkalla landstormen, vilja vi icke vara med om.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande, som först framstälts af biskop von Schéele.

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Herr Jansson i Djursätra: När Riksdagen beslöt den utsträckta värnplikten, väckte det gifvetvis oro i landet på många håll, att bördan skulle blifva både svår och tung. Emellertid har ju folket smått efter hand vant sig vid att bära de offer, som landets försvar anses böra kräfvä, och är efter år synes folket mer och mer kunna förlika sig med den nya ordningen.

Nu anser Kungl. Maj:t emellertid, att det icke vidare går an att bibehålla gällande bestämmelser om landstormen, utan Kungl. Maj:t begär att få använda landstormen och dess krafter nästan när som helst, endast Kungl. Maj:t anser, att rikets försvar eller vissa orter inom riket kunna vara i behof af hjälp och skydd, ty det heter nämligen i den föreslagna paragrafen:

För hemortens försvar må Konungen, efter statsrådets hörande, till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som finnas behöfliga.

Det skulle således inga andra grunder erfordras för denna inkallelse än blott Kungl. Maj:ts eget godtfinnande. Att detta har framkallat oro i landet, lär icke kunna väcka förvåning, ty det har af ålder varit vanligt, att de yngre beväringssklasserna i första hand skolat anlitas för rikets försvar, och i den mån beväringmännen blifvit äldre, hafva de fördenskull ansett, att de varit skyddade för mobilisering och inkallelse till tjänstgöring i annat fall, än då fara för krig förefunnes. Detta har också föranledt, att, så snart åldersklasser kommit upp till mellan trettio- och fyrtioalet i lefnadsålder, de då kunnat anse sig hafva säkerhet att, utan störande mobilisering, få lefva i sina lugna borgerliga yrken.

Att nu, på sätt föreslagits, medgifva Kungl. Maj:t rätt att inkalla detta folk, när helst Kungl. Maj:t så kan finna för godt, det må väl icke kunna anses annat än betänkligt, och jag för min del vill därför på det allra kraftigaste afråda kammaren från att antaga detta lagförslag.

Herr statsrådet framhöll två särskilda gånger under sitt anförande, att denna fråga icke vore stor, hvarken för befolkningen eller landet i dess helhet, och han framhöll äfven, att det kan ligga en stor fara däruuti, att de män, som tillhöra landstormen, skulle kunna under ofredens dagar behandlas såsom fribytare och blifva nedskjutna utan laga former samt icke ens åtnjuta humanitetens skydd. Jag är dock öfvertygad om, att denna fråga, nämligen att när som helst nödgas underkasta sig mobilisering, för dem den gäller är både stor och allvarlig, hvaremot faran för arkebusering bör vara särdeles liten, ty icke lär Kungl. Maj:t

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)

underlåta att i farans stund använda landstormen under en sådan organiserad form, så att landstormens manskap får åtnjuta samma internationella skydd, som tillkommer den öfriga hären. Om det här vore fråga om oordnade frivilliga skyttebataljoner, så kunde man ju tänka sig, att de möjligen i krig skulle kunna blifva behandlade såsom oorganiserade härmassor, men jag kan, som sagdt, icke föreställa mig, att Kungl. Maj:t skall underlåta att, när landstormen bör inkallas för att mot en fiende värna landet, organisera den så, att den kommer i åtnjutande af samma skydd som allt annat krigsfolk.

Det vore alltså enligt min mening underligt, om Andra Kammaren för sin del skulle antaga detta lagförslag, då ju Kungl. Maj:t redan enligt nu gällande lag äger rätt att i laga ordning använda landstormen, då fara är för handen.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Kronlund: I motsats mot den siste ärade talaren anser jag, att det vore mycket lyckligt, om Andra Kammaren ville antaga det föreliggande lagförslaget. Jag kan icke finna, såsom herr Zetterstrand framhållit, att denna kammare bör med hänsyn till Första Kammarens beslut underlåta att bestämdt afgifva sin ståndpunkt i denna fråga.

Denna fråga är, såsom herr krigsministern sade, en liten fråga, det gäller icke många stora offer för landets försvar. Men det är en stor fråga för våra gränstrakter, där det gäller att försvara icka endast hvarje tumsbredd jord, utan hus och hem. Det är där uppe vid östra gränsen som det gäller, och hvarje timme, som fördröjes med landstormens inkallande, kan medföra obotliga förluster. Ett krigsutbrott föregås i våra dagar icke lång tid förut af en krigsförklaring, utan på samma gång en krigsförklaring äger rum, kommer fienden att sätta sin fot i vårt land. Äro vi då bundna af vissa formella stadganden, som förbjuda Konungen att så fort sig göra låter uppbåda landstormen, finnes icke någon möjlighet för oss att i rätt tid ingripa just för försvaret där uppe.

Man bör betänka, att en mobilisering uppe i Norrbotten torde allraminst fordra fjorton dagar, innan första uppbådet är användbart för gränsens försvar. Skola vi då under denna tid använda landstormen — och vi måste använda den —, då är det väl i all rimlighets namn alldeles nödvändigt och naturligt, att denna landstorm får användas så snart som möjligt. Det gäller dock för denna gränsbefolkning att få tillåtelse och rätt att försvara sitt land utan att behöfva, om vi gripas af den fientliga hären, behandlas såsom desertörer eller dylikt och nedskjutas utan vidare förskonande. Det synes mig således, att det borde vara en naturlig och nödvändig sak att ordna landstormen

till gränsförsvaret, så att vi i rätt tid kunna vidtaga åtgärder, och det är därför, herr talman, som jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Nydal, Svensson* i Skyllberg, *K. G. Karlsson* i Göteborg och *Mallmin*.

Herr vice talmannen: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har bland annat under diskussionen i denna fråga yttrat, att han ansåg, att de stora anslag, som Riksdagen beviljat till organisationen af landstormen, borde genom detta lagförslags antagande blifva mera fruktbärande, än de enligt hans mening kunde blifva, därest icke någon förändring af värnpliktslagen i denna del ägde rum. Herr statsrådet anförde vidare, att föreliggande förslag innebure en fråga, som icke kostade något, och herr statsrådet uttalade: Jag går så långt, att det är icke endast en skyldighet, utan en rättighet att få deltaga i hemortens försvar. Uti detta senare uttalande skall äfven jag till fullo instämma med herr statsrådet, men låtom oss på samma gång se till, om icke det förefinnes möjlighet med nuvarande bestämmelser i värnpliktslagen att realisera de af herr statsrådet uttalade och af mig nu citerade önskemål.

Uti nu gällande värnpliktslag § 36 återfinna vi följande bestämmelse:

»Sedan jämlikt § 28 mom. 1 beslut fattats att för rikets försvar till tjänstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller viss del däraf, må Konungen i den ordning, som för inkallande af beväringens andra uppbåd i mom. 2 af samma paragraf är föreskrifven, för hemortens försvar till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som finnas behöfliga».

Om vi nu se efter, hvilka bestämmelser som gälla för inkallande af beväringens andra uppbåd, hvilka äro desamma som för landstormens inkallande, så återfinna vi dessa i värnpliktslagens 28 § 2 mom. och de lyda på följande sätt:

»Därest i anseende till krig eller för afvärjande af *befaradt* eller börjadt angrepp det för rikets försvar finnes nödigt, att beväringens andra uppbåd eller någon del däraf, i skilda orter eller vid olika truppslag af hären eller vid flottan, inkallas, må Konungen därom förordna, sedan Han statsrådet hört och, så vida Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, låtit riksdagskallelse utfärda.»

Det förefaller mig, som om dessa bestämmelser rörande landstormen skulle under alla förhållanden vara fullt tillräckliga. Enligt min tanke måste de tillfredsställa de anspråk, som man kan uppställa med afseende å rikets försvar, och jag anser, att de böra äfven fylla de rimliga anspråk, som kunna framställas från krigsstyrelsens sida.

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit följande förändring af § 36 värnpliktslagen: »För hemortens försvar må Konungen, efter statsrådets hörande, till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som finnas behöfliga».

Jag kan för min del icke läsa denna ordalydelse eller förstå den på annat sätt än att Kungl. Maj:t skulle få rätt att när helst Kungl. Maj:t behagade, inkalla landstormen utan att pröfva, om något behof förefanns att ens inkalla beväringsens första uppåd. Jag undrar, om icke detta går vida utöfver den tanke, som låg till grund i detta afseende, när den nuvarande värnpliktslagen antogs. Lagutskottet har också ansett, att detta Kungl. Maj:ts förslag i § 36 varit alltför långt gående. Utskottet har i sitt förslag hållit sig till de nuvarande bestämmelserna i värnpliktslagens § 36 med undantag af det andra stycket i förslaget, som lyder på följande sätt:

»Är faran synnerligen trängande och kunna ej de åtgärder, hvarom ofvan sägs, afvaktas, må Konungen, efter det statsrådet samt, såvida Riksdagen ej är samlad, de af Riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret blifvit hörda, till tjänstgöring i mån af behof inkalla viss orts landstorm.»

»Är faran synnerligen trängande», heter det. Ja, det är ett mycket obestämdt uttryck. Den ene kan anse, att fara är för handen, en annan, att fara icke allenast är för handen, utan är »synnerligen trängande», och en tredje kan anse, att det icke finnes någon verklig fara för handen. Detta är ett så tånjbart uttryck, att det enligt min mening är omöjligt att intaga en sådan bestämmelse i värnpliktslagen, som lagutskottet här föreslår i andra stycket af § 36.

Vidare föreslår lagutskottet, att fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skulle i detta afseende af Konungen höras, vid det förhållande att Riksdagen icke vore samlad. Mina herrar, jag hyser en stor respekt och aktning för fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret; men jag får säga, att när det gäller att afgöra en sådan sak som den ifrågavarande, finner jag det bättre, att det får afgöras af Konungen och svenska Riksdagen än af Konungen och fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. Det förefaller mig, att just den omständigheten, att lagutskottet icke haft något annat att tillgripa än den tröst, som skulle ligga i denna bestämmelse om fullmäktiges hörande, tydligt visar, att utskottet haft svaga skäl för sitt förslag.

Herr statsrådet anförde också — måhända är det icke ordgrannt citeradt, men jag hoppas herr statsrådet skall finna, att jag åtminstone icke vill inlägga någon mistyding i hans ord — att den föreslagna förändringen vore behöflig, på det att våra landtmän och landets andra medborgare måtte få laglig rätt att försvara sig själfva, sin familj, sin egendom och sitt land. Jag

påstår — med anledning af hvad jag nyss sökt visa — att denna rätt — icke allenast skyldigheten, utan rätten — äga i Sverige såväl landtmännen som alla andra medborgare på grund af nu gällande bestämmelser.

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.

(Forts.)

Herr Kronlund sade bland annat, att han i olikhet med herr Zetterstrand ansåg, att denna kammare kunde, oafsedt hvad Första Kammaren fattat för beslut i frågan, lugnt taga det föreliggande lagutskotts-förslaget. Ja, mina herrar, viljen I hafva något sådant förslag som det af lagutskottet här framlagda eller viljen I hafva något ännu restriktivare, tagen då detta förslag, men ansen I icke förslaget för godt, afslån då detsamma. Om vi härvidlag taga utskottets förslag, måste en sammanjämkning äga rum mellan Första och Andra Kammarens beslut, och nu, i Riksdagens sista stund, kan en sådan sammanjämkning, huru ogynnsam den än är för de åsikter, som jag här uttalat, och hvilka kanske delas af många andra af kammarens ledamöter, komma att genomdrivas. Vi veta af erfarenheten, huru vanskligt det är med frågor, som skola afgöras i Riksdagens elfte timme, då Riksdagen är öfverhopad af göromål.

Herr talman! På grund af de af mig nu anförda skälen ber jag att få yrka afslag icke allenast å Kungl. Maj:ts utan afven å utskottets förslag i den nu föredragna § 36.

I detta anförande instämde herrar *Nordström* i Höglunda, *Olofsson*, *Söderberg*, *Hultkrantz*, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Sandquist*, *Persson* i Killebäckstorp, *Jönsson* i Färeköp, *Jönsson* i Yngsjö, *Larsson* i Bondarfve, *Jespersion*, *Persson* i Borrby, *Anderson* i Hasselbol, *Nilsson* i Bonarp och *Hansson*.

Herr Matsson: Herr talman, mina herrar! Det här föreliggande förslaget om ändring af § 36 värnpliktslagen synes mig innebära en maktförflyttning från Riksdagen till Kungl. Maj:t. Jag anser fördenskull, att denna fråga har mycket större dimensioner, än som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ville göra gällande. Frågans konstitutionella innebörd har på ett alldeles särskildt sätt framträdt genom medkammarens nyss skedda antagande af Kungl. Maj:ts förslag, hvarigenom de garantier, som af utskottet fogats till Kungl. Maj:ts förslag, kommit att helt och hållet bortfalla. Då det synes mig mindre välbetänkt, att föreliggande fråga, hvilken, så vidt jag kan fatta, ju har en viss konstitutionell innebörd, betraktas endast såsom en integrerande del af värnpliktslagen, tillåter jag mig, herr talman, att ansluta mig till den hemställen, som är gjord af herr Wiklund i hans vid utskottets betänkande fogade reservation.

Herr Staaff: Sedan herr statsrådet och chefen för landt-

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

försvarsdepartementet i sitt anförande hotat oss och hela svenska folket med ståndrätt och arkebusering inom 24 timmar såsom en följd af att det föreliggande förslaget icke skulle bifallas, är det ju hemskt och riskabelt att gifva sig in på ett afslagsyrkande. Men det torde dock kunna hända, att den skräckbild, som herr krigsministern upprullade, är icke så litet öfverdrifven. Ty, mina herrar, på hvilken grund hvilat egentligen? Jo, den hvilat på den grunden, att de, som tillhöra landstormen, om de, för att försvara hemorten, skulle själfva gripa till vapen utan att vara inkallade, komme att af denna anledning anses såsom en icke organiserad massa och således af fienden behandlas därefter och icke efter folkrättens regler. Men hvilken är förutsättningen härför? Förutsättningen är naturligtvis, att det skulle vara den mest öfverhängande krigsfara eller ett krigstillstånd, *utan att regeringen vidtagit de åtgärder, som äro ovillkorligen nödvändiga vid ett sådant tillstånd.* Jag fattar icke, huru man kan förutsätta något sådant. Jag fattar icke, huru man kan förutsätta, att man i Sverige med dess ringa folkmängd och dess materiella obetydlighet gentemot de mäktiga stater, med hvilka ett krig kunde ifrågakomma, skulle kunna ställa sig så, att icke vid en krigsfara ögonblickligen de åtgärder, som äro föreskrifna såsom förutsättningar för landstormens inkallande, också blefve vidtagna. Detta förefaller mig som en ren orimlighet — och jag måste säga herrarne, att jag har starka skäl att tro, att det är en orimlighet, att döma efter hvad jag erinrar mig från mitt arbete i det särskilda utskottet vid 1901 års riksdag, där jag hade att göra med värnpliktslagen. De underrättelser och svar på framställda frågor, som jag där fick af militärer, gingo, så vidt jag kan förstå, alldeles tydligt ut på att detta är en fullkomlig fantasibild, som icke har sin motsvarighet i verkligheten.

Men om herr statsrådets första skäl således efter min tanke var — hvad jag skulle vilja kalla det — litet för groft tillyxadt, var däremot hans andra skäl så till den grad fint och subilt, att jag för min del har svårt att kunna betrakta det såsom fullt reellt. Det skälet var, att i fall man antoge den föreslagna bestämmelsen, skulle man kunna undvika eller förekomma krig. Om man mobiliserar, så uppkommer — menar väl herr statsrådet — ett af två alternativ. Antingen blir den utländska fientliga makten så förskräckt, att den öppnar ett krig, som eljest icke skulle hafva blifvit öppnadt, eller också, om den har ett ondt uppsåt, förebär den som krigsanledning vår mobilisering. Men om denna makt skulle hafva ondt uppsåt, tror jag, att den nog lika väl kan såsom skäl för krig förebära landstormens inkallande som en mobilisering af första uppådet. Jag tror således öfver hufvud taget icke på denna effekt, ehuru det ju eljest skulle vara en utomordentligt god effekt, om ett sådant stadgande kunde till den grad verka i fredens intresse. Men att be-

träffande en stat, som under långliga tider — och såsom jag hoppas under kommande långliga tider — visat och kommer att visa, att den endast vill upprätthålla en fredlig neutralitets politik, kunna tänka sig, att en utländsk makt med något slags sken af fog skulle kunna i en mobilisering, som aldrig här i landet kommer att företagas annat än till landets försvar, se ett hot, det anser jag så orimligt, att jag tror, att den saken kan lämnas ur räkningen. Öfver hufvud taget förefaller det mig, som om det hvilade en viss osäkerhet, ett visst missförstånd öfver tolkningen af de bestämmelser, som nu äro gällande. Låt oss komma ihåg, mina herrar — en talare har här sagt det förut, men det kan gärna upprepas — låt oss komma ihåg, att det icke är någon lång tid — det är egentligen icke någon tid alls — som behöfver förflyta före landstormens inkallande. Det är endast vissa åtgärder, som skola vara iakttagna; men dessa åtgärder bestå allenast i statsrådets hörande och inkallandet af första uppådet eller viss del däraf. Men detta är något, som kan göras på ett ögonblick, och omedelbart därefter kan landstormen inkallas. Frågan gäller således alls icke att vinna tid — det är efter min tanke ett fullkomligt missförstånd — utan frågan reduceras egentligen till detta: Anser man verkligen, att man kan tänka sig ett sådant förhållande, att landstormen borde inkallas, utan att någon del af första uppådet är inkalladt? Ja, det må jag säga, att det tviflar jag på. Om jag skulle kunna öfverbevisas om att jag har orätt häri — om man verkligen skulle kunna tänka sig en så egendomlig situation, att ett sådant inkallande vore önskligt, ja, då medger jag, att det kan finnas en liten lucka här i lagstiftningen. Men jag måste säga, att jag är rädd för att utan vidare till efterkommande af militära önskemål fylla i den ena luckan efter den andra i våra militära författningar och hvad till dem hörer. Jag är litet rädd för detta för närvarande. Jag vet ännu icke med säkerhet, hvilken anda som kommer att ingjutas i det svenska försvarsväsendet. Men jag vet, att den svenska författningen för närvarande icke erbjuder så stor garanti, som jag skulle önska, för att denna anda skall blifva en fullkomligt riktig, god och för denna kammare betryggande anda. Men, mina herrar, det skall jag be att få säga, att då krigsstyrelsen blir genomträngd af denna kammares och utslutande denna kammares anda, då skall jag kunna vara med om både detta förslag — om det skulle visa sig verkligen önskvärdt — och många andra förslag. Till dess tror jag, att det allt är bäst att med vissa betryggande lagar och former omgifva krigsstyrelsens handlingar och möjligheter att lägga tunga på det svenska folket. Jag yrkar således afslag.

Herr *Thylander* instämde häruti.

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Herr Andersson i Helgesta: Då jag antecknat mig som reservant mot utskottets förslag i det nu föreliggande utlåtandet, ber jag att här få yttra några ord. Jag skulle visserligen kunna nöja mig med att instämma med dem, som här förut yrkat afslag, men jag vill i alla fall tillägga något till hvad de redan anfört.

Då vår nu gällande värnpliktslag antogs, var det många, som hyste betänkligheter med afseende å de nya bestämmelserna för landstormen, som denna lag innehöll. Sedan allmänheten emellertid fått upplysning om att det blott var i sista hand, som landstormen skulle kunna utkallas till fosterlandets försvar, så tog man saken med jämnmod och ansåg, att då var ingenting att göra. Stämningen blef lugnare, och nu har man vant sig vid de nya bestämmelserna. Men nu får man höra, att landstormen skall kallas ut, icke i sista hand, utan i första hand, och att således fäder, familjeförsörjare och sådana, som ha sina näringar att tänka på, skola ryckas bort från hem och härd och vara tvungna att öfvergifva sitt arbete för att först af alla gå mot fienden. Kan det verkligen vara rimligt? Kan det vara rätt, att innan första uppbådet kallats in, dessa, som tillhöra landstormen, skola gå ut för att taga mot första stöten, så att säga? Jag kan icke finna detta vara gagneligt. I likhet med den föregående talaren anser jag, att Kungl. Maj:t kan på ett lämpligt sätt använda landstormen till fosterlandets försvar, utan att lagen ändras.

Om vi nu antaga Kungl. Maj:ts förslag, skulle Konungen äga rätt att, efter statsrådets hörande, inkalla landstormen till tjänstgöring, när fara för krig är för handen. Några andra konstitutionella garantier finnas icke. Men när är fara för krig för handen? Jag har sökt att närmare klargöra den frågan för mig. Skulle icke Konungen just nu kunna kalla in landstormen? Det är oro i öster, och krigsfartyg passera Östersjön, och — såsom jag sett af tidningarna — är det krigshot från väster; skulle icke detta kunna utgöra en anledning för Kungl. Maj:t att inkalla landstormen? Eller när skulle det eljest ske? Men jag vill fråga, om det i något fall kan vara rätt att först inkalla landstormen och icke första och andra uppbådet.

Nu säger Kungl. Maj:t, att det är af vikt, att landstormen vid krigsfara blir inkallad för att skydda de landstormsförråd, som nu finnas, äfvensom för att skydda kusterna för fientliga ströfkåror och för landstigningar från en fientlig flotta. Jag undrar emellertid, hvad landstormen kan uträtta mot t. ex. ett fientligt krigsfartyg med dess grofva kanoner; jag tror icke, att landstormen i det fallet kan göra mycken nytta.

För öfrigt, om ett landstormsförråd hotas af någon fara, finnes ju i hvarje arméfördelning en fast kår, som kan skickas ut för att försvara förrådet, och dessutom har man ju manskapet vid arméfördelningarnas krigsskolor, som alltid är till hands.

Jag kan således icke finna, att faran härvidlag är så stor, som man velat göra gällande. Jag kan därför icke annat än beklaga, om denna kammare, då den förut tre gånger afslagit detta samma förslag, nu skulle antaga det. Jag är öfvertygad om att ett sådant beslut skulle komma att väcka oro i hela landet.

Herr talman! Jag kan sålunda icke annat än yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag och bifall till den af herr Wiklund afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Frågan här gäller ju icke *om*, utan *när* man skall få använda landstormen till hemortens försvar. Jag har härvidlag en helt och hållet annan uppfattning än herr Staaff. Jag tror alldeles bestämdt, att man gör en betydlig tidsvinst, om man går med på Kungl. Maj:ts förslag. Det är nämligen åtskilliga åtgärder, som enligt nu gällande bestämmelser i detta afseende måst vidtagas och som verkat som ett plus, men hvilka icke alls skola ifrågakomma enligt Kungl. Maj:ts förslag, och detta gör, att man med tillämpning af detta senare förslag kan förr använda landstormen än hvad nu är möjligt.

Nu säger herr Staaff, att man skall dock icke drifva det därhän, att man skall nödgas använda landstormen, utan man bör så väl förbereda sig, att man har första uppbådet färdig-mobiliseradt. Jag ber att i det afseendet få hänvisa till krigs-ministerns uttalande i denna sak. Det torde nog ligga sanning i det påståendet, att om vi stå inför en så kritisk ställning till en stormakt, att det väger mellan krig och fred, är det alldeles onekligt, att i samma stund som vi utfärda en mobiliseringsorder för vår armé, ha vi framkallat en krigsförklaring, som kanske skulle kunna ha förekommit, därest vi icke hade vidtagit denna ytterlighetsåtgärd. En dylik åtgärd är alltid farlig för ett litet land vis à vis ett stort land, men icke tvärtom.

Jag ser frågan just ur den synpunkten, att det är af stor vikt att i gränstrakterna ha landstormen genast färdig att för-svara icke allenast hus och hem, utan äfven de landstorms-förråd, som finnas upplagda öfverallt utmed gränsen. Står en fiende alldeles på andra sidan gränsen, kanske det icke behöfs mer än några timmar för att han skall komma fram till landstorms-förråden, förstöra dem och på det sättet omöjliggöra för land-stormen i gränstrakten i fråga att kunna förse sig med de för-svarsvapen, som den behöfver för att kunna göra ett första för-sök att hejda fienden.

Herr vice talmannen sade, att man borde icke utsätta sig för att i sista stund vara tvungen att pröfva ett sådant lagförslag som detta, ty då kunde det gå olyckligt. Ja, denna hans maning framkallar lifigt i mitt minne ett annat tillfälle, då i Riksdagens

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

sista timme förelåg ett stort och vidtutseende förslag, som säkerligen på grund af hans ord blef afslaget och därmed var ur världen. Men kanske hade vi nu haft det mycket annorlunda ställdt, om vi den gången hade tagit det förslag, som då var fråga om. Jag ber eder därför, mina herrar, att icke allt för mycket lyssna på den maning, som här kommit från herr vice talmannen.

Herr Lindhagen: Då jag inom utskottet biträdt det beslut, som utskottet fattat i denna fråga, anser jag mig böra här yttra några ord till försvar för min ståndpunkt.

Jag förklarade genast från början inom utskottet, att man måste känna sig tveksam om huruvida den nuvarande anordningen med landstormen är fullt tillfredsställande med hänsyn till de behof, som Kungl. Maj:t nu har ifrågasatt, eller icke. Jag frågade de närvarande militärerna, huruvida Kungl. Maj:t hade rätt däri, att de nuvarande bestämmelserna i detta afseende icke vore tillräckliga, och om det verkligen kunde inträffa fall, då landstormen behöfde inkallas tidigare än hvad nu kan äga rum. Jag fick icke något svar på denna min fråga, ty det var ingen inom utskottet, som kände närmare till den saken, och då måste man ju i alla fall lita på Kungl. Maj:ts auktoritet tills vidare. Nu har å andra sidan herr Staaff påstått, att något dylikt tidigare inkallande af landstormen icke är behöfligt, men han har på samma gång medgifvit, att med en förändrad krigsstyrelse skulle han kanske kunna gå med på detta förslag. Men redan däri ligger en antydning om att Kungl. Maj:t möjligen har rätt härvidlag i något afseende.

Är det så, mina herrar, att det verkligen skulle kunna inträffa något fall, då landstormen skulle behöfva inkallas tidigare, än de nuvarande bestämmelserna medgifva, bör man väl icke ställa sig afvisande mot ett förslag, som åsyftar något sådant. Man kan ju säga, att Kungl. Maj:t skulle kunna missbruka sin rätt i detta fall och inkalla landstormen i onödan. Ja, det vore beklagligt, om sådant inträffade, men man får väl komma ihåg, att det då alltid måste blifva efterräkningar för Kungl. Maj:t, och att saken ju kunde rättas och bättras. Men ett större äfventyr än detta vore, om landstormen verkligen någon gång ovillkorligen behöfde genast inkallas, men det icke stode i Kungl. Maj:ts makt att göra det. Jag tror icke, att man saklöst bör underkasta landet en sådan fara, som däraf kunde blifva följden.

Utskottet har därför ansett, att man borde taga fasta på den del af förslaget, som utgör dess kärna, och utskottet har klart och tydligt uttalat, att när sådant förhållande inträffar, om det öfver hufvud taget kan inträffa, att de nu gällande bestämmelserna i detta afseende icke äro tillräckliga utan faran är så trängande, att nu föreskrifna åtgärder icke hinna vidtagas, bör

Kungl. Maj:t ha en sådan rättighet som den här ifrågasatta. *Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.*
 Nu vill jag endast erinra om, att, om jag skall inlåta mig på sådana fara kan inträffa. Jag har alldeles nyligen varit i tillfälle att uppe i Norrland läsa en skriftlig redogörelse för huru ryssarne år 1809 med ett detachement på isen gingo öfver Qvarken och, utan att någon visste om det, öfverrumplade Umeå, togo alla förråd, som där i betydliga mängder voro förvarade, samt tvungo landshöfdingen till en konvention, hvarigenom han förpliktade sig att med länets invånares bistånd åt ryssarne framforsla så mycket timmer, att de kunde gå öfver den ännu icke med bro försedda älfven och tåga vidare söderut. Detta kom som en fullkomlig öfverraskning. Det kan ju inträffa, att Kungl. Maj:t vid en dylik fara icke hinner inkalla landstormen på vederbörligt sätt, och för sådana fall böra bestämmelser icke saknas. Jag tror, att man icke får vara alltför öfverdrifven i sin försiktighet, och jag tror i all synnerhet, att det af utskottet formulerade förslaget är synnerligen ofarligt.

(Forts.)

Nu har visserligen herr Zetterstrand sagt, att det skulle vara bättre att i dag afslå utskottets förslag för att sedermera i sammanjämningsväg få detta förslag antaget. Icke heller jag vill på några villkor gå längre, än utskottet föreslagit, men kammaren handlar nog i alla händelser vid det sista afgörandet så, som kammaren önskar, och därför anser jag mig vara oförhindrad att yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *von Geijer, Hedlund, Natt och Dag, Sterner, Brock, Lundell, Pantzarhielm, Vahlquist, Hammarskjöld, Pettersson* i Södertälje, *Andersson* i Bråborg och *Hellman*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner dels på godkännande af utskottets förslag med afseende på förevarande paragraf, dels ock på afslag å såväl utskottets förslag som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen fann den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår lagutskottets förevarande förslag med afseende på 36 § värnpliktslagen och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets berörda förslag.

Omröstningen utföll med 114 ja mot 99 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Enligt Kungl. Maj:ts af utskottet förordade förslag skulle § 52 § erhålla följande lydelse:

1. Under år 1902 skall värnpliktig, som tillhör andra klassen och är inskrifven vid fotfolket, artilleriet, ingenjörtrupperna eller trängen, för sin utbildning tjänstgöra under tjugutvå dagar.

2. Beträffande värnpliktig, som inskrifves under något af åren 1902, 1903, 1904, 1905, 1906 eller 1907, skola, utom i det fall här nedan sägs, föreskrifterna uti § 27 mom. 1 angående värnpliktigs tjänstgöringsskyldighet under fredstid icke tillämpas. Sådan värnpliktig är i stället skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt etthundrasjuttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

a) vid *fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen*:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundratolf dagar under första året samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvart och ett af andra och tredje åren;

b) vid *rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna*:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundratrettiosju dagar under första året samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettiofem dagar under andra året;

c) vid *flottan*:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnde värnpliktige äfvensom af andra å sjömanshus inskrifne värnpliktige, till det antal Konungen bestämmer, i en följd med början under första eller andra året;

att till fästningstjänst inskrifne värnpliktige med en första tjänstgöring om etthundratrettiosju dagar, som tager sin början under första eller andra året, och med en repetitionsöfning om trettiofem dagar under tredje året; samt

af flottans öfrige värnpliktige med en första tjänstgöring om åttiosex dagar under första året samt med en repetitionsöfning om åttiosex dagar under andra året.

Yngling, som under åren 1906 och 1907 inskrifves på grund af § 6 i denna lag, men först år 1908 eller därefter uppnår värnpliktsåldern, är skyldig att, i den ordning Konungen bestämmer, tjänstgöra under så lång tid, som i § 27 föreskrifves.

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen.

(Forts.)

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst, till stationstjänst vid flottan eller till särskild befattning vid hären eller flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementets inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort omedelbart därefter följande föreskrifven propedeutisk tjänstgöring vid universitetsklinikerna, äfvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på sätt Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

3. Värnpliktig, som fullgjort honom åliggande första tjänstgöring senare än den åldersklass, som han tillhör, är skyldig fullgöra den tjänstgöringsskyldighet, som åligger värnpliktig i den klass, med hvilken han fullgör första tjänstgöringen.

Stadgandet i § 34 mom. 1, att värnpliktig, som afses i andra stycket af samma moment, anses hafva fullgjort den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring, skall vinna tillämpning genast efter utfärdandet af denna lag.

Reservation hade afgifvits af herr *Jansson* i Edsbäcken i fråga om den del af 52 §, hvilken afsåge att stadga, att ynglingar, som först år 1908 eller senare inträdde i värnpliktsåldern, men före nämnda år inskrefves, skulle fullgöra hela den tjänstgöring, som ålegat dem, om de inskrifvits i ordinarie tid.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr *Jansson* i Edsbäcken yttrade: Herr talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna, har jag afgifvit min reservation jämväl mot det af utskottet föreslagna tillägget till 52 paragrafen. Detta tillägg återfinnes på sid. 12 och lyder:

»Yngling, som under åren 1906 och 1907 inskrifves på grund af § 6 i denna lag, men först år 1908 eller därefter uppnår värnpliktsåldern, är skyldig att, i den ordning Konungen bestämmer, tjänstgöra under så lång tid, som i § 27 föreskrifves.»

Jag har ansett, att ifrågavarande lagändring icke är af behofvet påkallad. Som herrarna kunna förstå af tilläggets lydelse, afses det att hindra en rusning af värnpliktige, som, oaktadt de först år 1908 uppnådde värnpliktsåldern, möjligen kunde önska att för att komma undan med kortare öfningstid blifva inskrifna redan under 1906 eller 1907. Kungl. Maj:t har visserligen i

Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.

(Forts.)

propositionen på sid. 8 anført, att under 1901 förekommit en rusning, i det att icke mindre än 6,315 värnpliktige då före den bestämda tiden anmälde sig till inskrifning. Men äfven under 1902, 1903 och 1904 hafva värnpliktige i stort antal — icke mindre än närmare 4,000 — anmält sig till inskrifning i förtid. Man kan således finna, att den egentliga orsaken till rusningen icke varit önskan att undgå en längre öfningstid. Ökningen från de nuvarande 172 dagarna till 240 dagar utgör icke mer än 68 dagar, under det att ökningen 1901 från de 90 till de 172 dagarna utgjorde 82 dagar. Jag finner alltså, att detta af Kungl. Maj:t föreslagna och af utskottet tillstyrkta tillägg till 52 § är obehöfligt.

Sedan kamrarna nu beslutat sådan ändring af 6 §, att inskrifning före 21 års ålder medgifves, förutom för vapenföra ynglingar, endast för sådana icke vapenföra, som med viss-het kunna förutses icke blifva vapenföra till inträdet i värnplikts-åldern, så förmodar jag, att det egentligen icke kommer att blifva andra än till krigstjänst dugliga ynglingar, som af inskrifningsnämnderna tillerkännas rätt att inskrifvas före 21 års ålder; och om de icke vapenföra värnpliktige, som till äfventyrs erhålla förmånen att inskrifvas tidigare, möjligen komma att utgöra några hundratal, så anser jag, att det icke skulle vara någon olycka för staten eller för rikets försvar, om dessa militärarbetare eller malajer, såsom de i dagligt tal kallas, sluppe undan med kortare öfningstid än sina jämnåriga kamrater.

Och huru har man vidare tänkt sig att i förevarande fall ställa det med öfningarna, sedan den ordinarie värnplikten fullgjorts? Skulle man anställa särskildt befäl för att öfva de på vissa öfningsplatser kanske blott till ett tiotal uppgående värnpliktige, som skulle hafva längre öfningstid? Jag kan därför icke finna, att det vore klokt af kammaren att gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Jag anser, att det hade varit mycket mera konsekvent, om Kungl. Maj:t föreslagit helt och hållet förbud att fullgöra värnplikten, förrän den fulla åldern uppnåtts. Men ett sådant förslag föreligger icke.

Det är möjligt, att någon här i kammaren kan komma med den invändningen, att den föreslagna lagbestämmelsen genom sin blotta tillvaro komme att verka därhän, att den förhindrade en rusning under de ifrågavarande åren. Jag har hört sådana uttalanden göras. Det *kan* ju också möjligen hända, att denna bestämmelse kan komma att inverka på en eller annan, så att han kommer att draga sig för att anmäla sig till inskrifning tidigare än ske bort. Men det kan äfven finnas fall, när en yngling i anledning af studier eller då han har utsikt att få en befattning eller af annan orsak kan finna med sin fördel för- enligt att anmäla sig till inskrifning före den bestämda tiden. I så fall tycker jag, att det vore bra hårdt, om Riksdagen skulle

straffa denne på sätt här föreslagits, eller så, att han skulle fullgöra en längre öfningstid.

Jag har hört en högt stående militär uttala den förmodan, att härordningsreformen icke skulle kunna blifva i hela sin utsträckning tillämpad redan år 1908. Om denna förmodan är riktig, då skulle de, som först 1908 fullgöra sin värnplikt, få kortare öfningstid än de, som anmäla sig till inskrifning 1906 eller 1907, för så vidt de först under 1908 fylla 21 år — hvilket ju innebär en uppenbar orättvisa.

Då jag icke kan finna, att det föreslagna tillägget till § 52 på något sätt är berättigadt, ber jag att få yrka afslag å det-samma.

Vidare anförde

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Enligt samstämmiga beslut af statsmakterna komma värnpliktsöfningarna, till dess värnpliktslagen med år 1908 träder i full tillämpning, att successivt ökas. Följden däraf blifver, att de ynglingar, som komma att öfvas ett senare år, få längre tjänstgöringstid än de som öfvas tidigare. Nu är förhållandet, att många värnpliktige anmäla sig till tjänstgöring i förtid. Ett af skälen därtill är, att det faller sig lämpligare för dem att öfvas tidigare; det skulle vara svårt för deras lefnadsbana, om de behöfde uppskjuta med värnpliktens fullgörande. Detta är ett fullt lojalt skäl.

Men ett annat skäl, som också gör, att de anmäla sig till för tidiga öfningar är, att de genom värnpliktens tidigare fullgörande undslippa så lång tjänstgöringstid som deras jämnåriga kamrater. Det har också visat sig, att vid de tillfällen, då en ökning i värnpliktstiden varit i sikte, ett större antal ynglingar än eljest anmält sig för undergående af tidigare värnpliktsöfningar. Om man skulle tillåta ett obegränsadt antal ynglingar att undergå dessa öfningar i förtid, är det gifvet, att en stor mängd komme att göra det för att därigenom undslippa en längre tjänstgöringstid.

Nu har utskottet ansett, att man visserligen icke bör lägga något hinder i vägen för någon att anmäla sig till tidigare tjänstgöring, men att dessa ynglingar icke böra beredas någon särskild förmån i afseende på tjänstgöringstidens längd framför deras kamrater i samma åldersklass. Det är för att häfda denna likställighet, som utskottet gått med på Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har ansett, att samma skyldigheter böra åläggas alla i samma åldersklass, enär, om icke denna bestämmelse vidtages, det kunde befaras en så stor rusning, att somliga åldersklasser blefve mindre än andra. Utskottet har äfven varit rädd för att mannamån, visserligen oafsiktligt, men dock mannamån därvidlag skulle kunna göra sig gällande.

*Ang. ändring
af vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Ang. ändring af vissa delar af värnpliktslagen. Det är af dessa skäl, som utskottet, i likhet med Kungl. Maj:t, ansett att rättvisa och billighet kräfva den nu föreslagna förändringen, till hvilken jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det herr talman gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, godkändes paragrafen med den af utskottet föreslagna lydelsen.

Efter föredragning af *ingressen* lämnades på begäran ordet till herr *Zetterstrand*, hvilken yrkade, att densamma måtte godkännas med den ändring, att siffran 36 utginge.

Detta herr *Zetterstrands* yrkande bifölls af kammaren.

Rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda besluten.

§ 3.

Lagutskottets härefter föredragna utlåtande, n:o 55, i anledning af väckt motion angående lagbestämmelser i syfte att bereda innehafvare af förlagsinteckning större trygghet mot förlust i de fall, då rörelsen öfverlåtes å annan person eller flyttas från ort till annan, blef af kammaren godkänt.

§ 4.

Angående förlagsinteckning i jordbruksinventarier.

Å föredragningslistan fanns härupå upptaget lagutskottets utlåtande, n:o 56, i anledning af väckt motion angående förlagsinteckning i jordbruksinventarier.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått emottaga en inom Andra Kammaren af herrar *V. L. Moll*, *A. Henricson*, *E. G. H. Åkerlund* och *W. Andersson* i Bråborg väckt motion, n:o 125, hvari hemställdes, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i förnyadt öfvervägande frågan om medgifvande af förlagsinteckning i jordbruksinventarier samt att förelägga Riksdagen de förslag, hvartill ett sådant öfvervägande kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade fogats reservationer:

- af herr *Zetterstrand* mot vissa delar af utskottets motivering;
 af herr *Olsson* i Mårdäng, som ansett, att utskottet bort tillstyrka motionen;
 af herr *Lindhagen* mot utskottets motivering.

*Angående
 förlags-
 inteckning i
 jordbruks-
 inventarier.
 (Forts.)*

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter på begäran ordet lämnades till

Herr Moll, som yttrade: Herr talman! Lagutskottets skäl mot bifall till den föreliggande motionen kunna sammanfattas sålunda: förlagsinteckning i jordbruksinventarier skulle dels erbjuda en tämligen svag säkerhet, dels kunna leda till onödiga utgifter och därigenom undergräfvja jordbrukets bestånd.

Ja, hvilken säkerhet en dylik inteckning kan komma att erbjuda, det blir naturligtvis beroende af hvilka garantier en blifvande lagstiftning kan skapa. Utskottets farhågor i detta afseende äro hufvudsakligen grundade på erfarenheter rörande den nu gällande förordningen angående industriförlagsinteckning. Att denna förordning är i hög grad bristfällig erkännes allmänt. Utskottet har själf erkänt detta genom att förorda herr Olssons i Viken af kammaren nyss bifallna motion angående afhjälpan af *en* af de många bristfälligheter, som vidlåda denna förordning.

Emot herr Olssons motion tror jag, att man med fog skulle kunna göra den anmärkningen, att motionen är alltför litet omfattande. Hvad vi behöfva är icke ett afhjälpande utaf *en* af de brister, som vidlåda denna förordning, utan en revision af hela förordningen. Men under sådana förhållanden vore det ju rent af orimligt att ifrågasätta att lägga denna bristfälliga förordning till grund för en möjligen blifvande lagstiftning angående förlagsinteckning i jordbruksinventarier.

Då läntagaren har fri förfoganderätt öfver de hypotiserade inventarierna, kan långifvarens rätt med lätthet bringas om intet, säger utskottet. Gent häremot anhåller jag att få erinra därom, att man i Tyskland, Österrike och Frankrike anser inventarierna tillhöra fastigheten, i följd hvaraf inventarierna intecknas gemensamt med fastigheten. I Danmark är man berättigad att inteckna inventarierna tillsammans med fastigheten. Vare sig nu en särskild inteckning tages i inventarierna, eller inventarierna intecknas gemensamt med fastigheten, är det ju klart, att faran för inventariernas förskingring i båda dessa fall blir alldeles lika stor.

Men så vidt jag kunnat finna, har denna fara icke gifvit anledning till några allvarsammare olägenheter uti ifrågavarande länder.

Vidare anser utskottet, att förtroendet till förlagsinteckning i jordbruksinventarier sannolikt icke skulle blifva större, än att

Angående förlagsinteckning i jordbruksinventarier. såsom tilläggssäkerhet borgen fortfarande skulle komma att erfordras. Ja, det kan nog hända, att så skulle blifva fallet *till en början*.

(Forts.)

Den i motionen berörda frågan sammanhänger på det närmaste med den stora och viktiga frågan om kooperationsprincipens tillämpning på jordbruksnäringen. I motsats till hvad som flerstädes i utlandet är fallet, sakna vi fortfarande här i landet särskilda anstalter för tillgodoseendet af jordbrukets behof af rörelsekapital.

Det kan icke vara annat än en tidsfråga, när vi få sådana anstalter här i landet. Och få vi en gång t. ex. sockenvis upp rättade lånekassor — åstadkomna genom jordbrukarnes samman slutning och afsedda att fylla deras behof af rörelsekapital — då skulle förlagsinteckning i jordbruksinventarier blifva en synnerligen lämplig säkerhet, och då skulle dylika förlagsinteckningar säkerligen i vidsträckt mån komma att minska det nu florerande borgenssystemet.

För öfrigt ber jag att i sammanhang härmed få fästa uppmärksamheten därpå, att äfven om till en början borgen kommer att fordras, det dock är en väsentlig skillnad mellan att teckna borgen under en förlagsinteckning och att teckna borgen under en blank revers.

Det är en ofta hörd — och utan tvifvel berättigad — klagan, att det svenska jordbruket i stort sedt har svårt att tillgodose sitt behof af rörelsekapital. Utskottet däremot synes befara, att jordbrukarne skola få för lätt att skaffa sig rörelsekapital, att de skola få för mycket rörelsekapital och använda detta illa.

Att en lagstiftning i den af motionärerna åsyftade riktningen skulle kunna missbrukas, är gifvet: alla lagar kunna missbrukas. Vi hafva t. ex. en lag, som kallas för växellagen. Det är ett beklagligt faktum, att denna lag i stor utsträckning missbrukas till s. k. växelrytteri; men därför har väl aldrig någon människa satt i fråga, att växellagen borde afskaffas.

Icke böra väl de svenska jordbrukarne till den grad stå under förmynderskap, att lagstiftningen hindrar dem att på bästa möjliga sätt fylla sitt behof af förlagskredit?

De svenska jordbrukarne hafva hundratals miljoner kronor bokstafligen fastlåsta i sina inventarier. Enligt professor Fahlbecks statistik öfver den svenska nationalförmögenheten år 1898 uppgick värdet af jordbruksinventarierna till 628 miljoner kronor. Är det männe icke på tiden, att vi, efter exempel från andra långt rikare länder, vidtaga åtgärder för att möjliggöra frigörandet af någon del af detta stora kapital?

Utskottet anser det vara olämpligt att genom skapande af ett kreditmedel, sådant som det af motionärerna föreslagna, bereda jordbrukarne tillfälle att skuldsätta sig utöfver den gräns som fastighetskrediten uppdrager. Då en jordbrukare nödgats

anlita fastighetskrediten till dess yttersta gräns, är det enligt utskottets mening icke öfverensstämmande med grunderna för en sund ekonomi att gifva honom medel i handom att *utöfver den personliga krediten* än ytterligare skuldsätta sig.

Om en jordbrukare, som begagnat fastighetskrediten till dess yttersta gräns, är i behof af ytterligare förlagsmedel, så, det vågar jag påstå, är det med grunderna för en sund ekonomi öfverensstämmande att sätta honom i stånd till att skaffa sig den behöfliga krediten genom att lämna säkerhet i form af in-teckning i inventarierna. Detta är sannerligen mer öfverensstämmande med grunderna för en sund och god ekonomi, än att tvinga honom att anlita allenast den personliga krediten, hvilken under dylika förhållanden gifvetvis måste vara ganska klen. Att anlita den personliga krediten blir i detta fall detsamma som att anlita borgen.

Den omständigheten, att han kan lämna säkerhet, *ökar* ju icke, utan *minskar* hans skuldbörda, därigenom att han erhåller drägligare lånevillkor.

Utskottet har uppenbarligen mycket litet förtroende till den svenske jordbrukarens förmåga att sköta sin ekonomi. Utskottet tycks befara, att jordbrukaren, bara han får tillfälle att begagna inventarierna till förlagsin-teckning, genast skall skynda att begagna detta tillfälle, antingen han är i behof af lån eller icke. För min del tror jag ej, att den svenske jordbrukaren är förtjänt af det mistroende, som utskottet här visar honom. Motionens syfte är endast och allenast att gifva den svenske jordbrukaren tillfälle att begagna en hittills här i landet obegagnad, men i utlandet i stor utsträckning utan olägenhet anlita utväg att fylla sitt behof af nödigt driftkapital.

Nu har visserligen frågan genom Första Kammarens beslut fallit för denna gång, men det vore utan tvifvel af stor vikt för frågans framtida behandling — ty den kommer förr eller senare åter, och den måste komma åter, tills den blir löst — om Andra Kammaren ville göra ett uttalande till förmån för motionen. Därför tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville i anslutning till herr Olssons i Mårdäng reservation bifalla motionen.

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf nu på begäran ordet till:

Herr Olsson i Viken: Herr talman! Då jag inom utskottet opponerat mig mot att bifalla förevarande motion, skall jag be att med några ord få försvara min ståndpunkt härvidlag.

Jag vill då förutskicka den anmärkningen, att jag ingalunda gör mig solidarisk med utskottets motivering, mot hvilken den siste talaren hufvudsakligen syntes rikta sin kritik. Jag ser frågan uteslutande ur praktisk synpunkt. Jordbruksinventarierna

Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.
(Forts.)

äro enligt min tanke ett alltför rörligt och variabelt föremål för att lämpa sig för förlagsinteckning. Enhvar, som känner till förhållandena, vet, att när jordbrukaren lider brist på stråfoder eller då han är i penningknipa, så säljer han större eller mindre del af sin kreatursbesättning; och då denna utgör den värdefullaste beståndsdelen af hans inventarier, är det ju uppenbart, att i detta fall en eventuell förlagsinteckning i dessa inventarier skulle i större eller mindre grad försämrans såsom hypotek. I särskildt hög grad skulle detta bli fallet, då en jordbrukare, som råkat komma på dekadans, säljer hela sin kreatursbesättning för att kanske under årtal drifva sitt jordbruk utan fäkreatur. Det är därför alltför sangviniskt af motionärerna att föreställa sig, att sådana förlagsinteckningar skulle tillvinna sig något förtroende såsom säkerheter eller skulle komma att godtagas utan borgen. Erfarenheten i fråga om de förlagsinteckningar, som vi redan ha, nämligen uti industriinventarier, hvilka inteckningar dock äro vida mer lämpade att tjäna såsom verkliga realsäkerheter, bestyrker detta. Motionärernas föreställning, att särskilda kreditanstalter skulle uppstå, däri inteckningar uti jordbruksinventarier skulle kunna belånas, är därför enligt min tanke en utopi. Utan borgen lär nog ingen förnuftig människa vilja låna ut pengar mot en sådan säkerhet; och då hade vi ju i alla fall kvar det af motionärerna öfverklagade borgenssystemet.

Men antag, att en sådan förlagsinteckning skulle tillvinna sig något förtroende såsom realsäkerhet, månne ett sådant förhållande skulle lända jordbruket till verkligt gagn? Jag tviflar därpå, ty det kan knappast vara tu tal om, att icke jordbrukarens *personliga* kredit skulle lida men däraf. Då han af köpmannen skulle tillhandla sig t. ex. kraftfoder eller gödselämnen, så skulle han affordras kontant betalning eller ock bli tvungen att förete något slags gravationsbevis för sina inventarier för att få anstånd med betalningen, ty vore inventarierna intecknade, så komme naturligen köpmannen i sämre ställning såsom fordringsägare, om han lämnade kredit, än förlagsinteckningsinnehafvaren.

Men äfven ur en annan synpunkt kunde förlagsinteckningars införande på jordbruksområdet lända till skada för jordbrukets idkare. Jag fruktar, att om de förhoppningar, som motionärerna knutit vid detta rättsinstitut, ginge i uppfyllelse, så skulle lättheten att kunna skaffa pengar locka folk att kasta sig in i jordbruksföretag utan att äga tillräcklig ekonomisk ryggrad för att gå i land med företaget. Nog måste man väl förutsätta, att en jordbrukare, sedan han såsom naturligt är så långt som möjligt begagnat sig af fastighetskrediten, själf förfogar öfver så pass stort kapital, som svarar mot värdet af hans inventarier, i annat fall måste man befara, att hans företag visar sig vara byggdt på lösan sand.

Hvad arrendatorer beträffar, som motionerna särskildt ömma

för, så kunna dessa visserligen icke begagna sig af fastighetskrediten, men så äro de ju äfven befriade från utgift för inköp af fastighet. En arrendator måste nog, för att hafva någon utsikt att slå sig igenom, själf äga så pass mycket, som svarar mot värdet af hans inventarier, och mer därtill.

I stället för att införa förlagsinteckning på jordbrukets område borde man söka komplettera och fullkomna detta rättsinstitut på det område, där det verkligen behöfves och där det redan förut finnes, nämligen på industriens område. Det behöfves för industrien, men knappast för jordbruket, dels emedan fabriksinventarier vanligen äga högre värde i förhållande till fabriksfastigheten än jordbruksinventarier i förhållande till jordbruksfastigheten, och dels emedan en jordbruksfastighet *borde* åtminstone lättare kunna intecknas högre upp än en fabriksfastighet, då ju en jordbruksfastighet mer har sitt värde under hvilka förhållanden som helst, medan däremot fabriksbyggnadernas värde är till stor del knutet vid den rörelse, som där bedrifves.

Hvad man kanske borde göra, det vore att något underlätta för jordägaren att i större utsträckning än hittills begagna sig af fastighetskrediten, ty denna utväg för jordbrukaren att skaffa sig rörelsekapital synes hittills ingalunda vara till öfverdrift anlitad. Fastigheterna på landet voro i medeltal år 1899 intecknade intill 40,5 proc. af taxeringsvärdet, medan stadsfastigheterna samma år voro intecknade intill 57,8 proc. af taxeringsvärdet. Låt vara, att bland fastigheterna på landet äfven ingå fabriksfastigheter därstädes, så torde dock denna omständighet föga inverka på den nyss anförda siffran för landsbygden, utan man torde genom densamma få en någorlunda riktig föreställning om, huru pass högt jordbruksfastigheterna äro intecknade.

Hade motionärerna i stället föreslagit något sätt, hvarpå man skulle kunna underlätta för jordbrukarne att i något högre grad än hittills begagna fastighetskrediten, så skulle jag kanske kunnat lämna dem mitt understöd. Nu däremot måste jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Henricson: Herr talman! I likhet med den föregående talaren skall äfven jag söka att i någon mån ifrån praktisk synpunkt skärskåda denna fråga. Men min åsikt går emellertid i motsatt riktning mot den föregående talarens.

Såsom herrarne behagade finna af utskottets betänkande, sidan 6, föreslår den äldre lagberedningen i sitt år 1850 afgifna förslag till handelsbalk ett allmänt medgifvande af »underpant» i lös egendom. »Tiden borde enligt beredningens mening, hunnit så långt, att denna rättighet måste äga rum för alla eller för ingen. Bland de näringar, som dittills ej varit gynnade, vore jordbruket; det behöfde ej heller lagstiftarens gunst för att

*Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.*

(Forts.)

*Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.*

(Forts.)

trifvas, men det behöfde — lika med alla andra näringar och arbetsföretag — rättvisa. Vore det nu rätt, att den, som drefve bergsbruk, fabrik, manufakturverk eller annan sådan rörelse, finge bereda sig kredit genom underpant af lös egendom, så måste det ock vara rätt, att en jordbrukare eller den, som delade hans yrke, finge på lika sätt förskaffa sig den kredit, han tarfvade för sin rörelse och sitt arbetsföretag».

Detta lagberedningens sålunda framställda förslag upptogs vid 1859—60 års riksdag och blef där antaget, men efter undergången granskning i högsta domstolen icke af Kungl. Maj:t fastställt. Då man sålunda för så lång tidrymd som 50 år tillbaka, då värdet af jordbruksinventarierna blott uppgick till 15 à 20 % af fastighetsvärdet, ansåg det vara förenadt med rättvisa att få inteckna dessa inventarier, huru mycket mer bör icke detta vara berättigadt nu, då jag kan säga, att inventarietvärdet i många fall uppgår till minst 40 à 50 % af fastighetens värde?

Frågan har emellertid sedan flera gånger varit föremål för Riksdagens pröfning, men fallit på grund af högsta domstolens anmärkningar. Dessa hafva bland annat varit, att »underpantsinstitutet otvifvelaktigt syntes komma att framkalla lättsinniga och bedrägliga transaktioner och försvaga gäldenärens kredit», äfvensom att det skulle »menligt inverka på jordbrukarens personliga kredit, hvarjämte omyndigas och vissa allmänna kassors hos honom innestående fordringar, hvilka utginge med sämre förmånsrätt än här ifrågavarande, skulle till sin säkerhet betydligt försvagas vid ett allmänt anlitande af jordbruksförlaget». För min del vågar jag dock tro, att affärsmoralen hos jordbrukarne är lika god som hos öfriga näringsidkare, som hafva tillerkänts rätt till förlagsinteckning; och hvad den personliga krediten beträffar, så må jag gärna medgifva, att på grund af det utgrenade borgenssystemet den kan komma att minskas; men för en skötsam jordbrukare, som kommer med en förlagsinteckning, minskas därigenom ingalunda den personliga krediten, utan jag är, i motsats mot den föregående talaren, öfvertygad om, att en sådan jordbrukare skall på denna sin inteckning kunna förskaffa sig penningar utan borgen. Känner jag våra penninginstitut rätt, så äga de nog förmåga att göra sig förvissade såväl om den lånesökandes personliga egenskaper som om värdet af den pant han erbjuder. Jag tror därför icke, att utskottets ömhet om långifvarne behöfver vara så stor, ty dessa långifvare förstå nog att skaffa sig sådana underrättelser, att de ej behöfva riskera något.

I afseende på de framställda anmärkningarna i fråga om omyndigas medel samt de kassor, som sådana jordbrukare möjligen skulle hafva om hand, behöfver jag blott hänvisa till, att vi för förmyndaremedel hafva en granskningsnämnd, samt att äfven för kassorna finnas personer, som granska dem och hvarje

är genomgå räkenkaperna; och dessa lära nog ej underlåta att göra sina anmärkningar, då fara syntes vara å färde.

Utskottet säger: »Att utskottet icke skulle tveka att skänka ett förslag sådant som det förevarande sitt understöd, därest med detsamma genomförande någon verklig nytta för jordbruknärningen vore att förvänta, vill utskottet redan från början hafva uttalat. Men det är utskottets öfvertygelse, att en lagstiftning i den riktning motionärerna anvisat skulle långt ifrån att bereda jordbruket nytta snarare leda till dess skada.» Jag kan icke dela den uppfattningen. Ty för att kunna bestå i kampen, måste jordbrukaren nu söka skaffa sig goda, dyrbara djur, som kunna betala det foder, som han gifver dem, på ett nöjaktigt sätt; och han måste skaffa sig tidsenliga och dyrbara maskiner. Men därtill kräfvess, som förut sagts, ett mycket stort förlagskapital; och om han då skulle medgifvas denna rätt att taga inteckning, synes detta vara både billigt och rättvist. Såsom det nu är, ställes ett större kraf på kapital för en arrendator än för en ägare af jordbruksfastighet, och det kan väl ej vara rätt.

Och så säger utskottet vidare: »Angående arrendatorer af jord, skulle i utskottets tanke ifrågavarande kreditmedel visserligen understundom vara fördelaktigt, men å andra sidan kunde detsamma locka till företag, som icke vore sunda, därigenom att en person i förlitande på den vinst, han af ett till synes godt arrende kunde räkna att erhålla, utan några tillgångar endast med hjälp af detta medel anskaffade för jordbrukets drift nödiga redskap och kreatur.» Men endast med hjälp af detta medel kan en arrendator icke skaffa sig nödiga inventarier.

Nu är icke heller förhållandet sådant, som den föregående talaren sade, att en arrendator har tillräckligt kapital till inventarier och därjämte kapital därutöfver. Ja, om den föregående talaren är i den lyckliga belägenheten, må så vara, men i regel är det icke så. Ty både den, som köper en egendom, och den, som arrenderar en sådan, har i regel icke tillräckligt kapital till inventaribesättning, utan han beräknar att få låna, eller också tänker han: »Ja, uppsättningen kommer jag att skaffa så småningom.» Men detta småningom hinner aldrig att bli verklighet. Ty när han icke hinner uppsätta gården ifrån början, är det fara värdt, att den icke lämnar den afkastning han beräknat, utan följden blir den, att både egendomen och innehafvaren bli utmattade.

Utskottet säger vidare i slutet: »Det synes utskottet, som om den naturliga vägen till beredande af hjälp åt kapitalfattiga arrendatorer af jord vore den, hvarpå lagstiftningen redan i viss mån inslagit med förordningen af den 22 oktober 1867. Den säkerhet, jordägaren efter denna författning erhållit, kan dock icke anses fullt tillfredsställande, hvarför en utveckling af berörda stadganden icke skulle vara utan nytta. En sådan har ock af lagberedningen i dess nyligen afgifna förslag till lag om nytt-

*Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.*
(Forts.)

*Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.
(Forts.)*

janderätt af fast egendom vidtagits, i det beredningen föreslagit ett stadgande af följande lydelse: »Har jordägaren lämnat kreatur eller redskap till fastighetens bruk, och är visst värde satt å hvad sålunda lämnats, vare arrendatorn pliktig att under arrendetiden städse å fastigheten hålla sådana lösören, motsvarande för hvarterda slaget i värde hvad han mottagit.»

Det ifrågavarande lagstadgandet anser jag vara nyttigt, och att det således är önskvärdt att det kommer till stånd.

Men det gäller härvidlag icke endast kapitalfattiga arrendatorer, utan det kan också gälla kapitalfattiga jordägare, ty dessa behöfva lika väl begagna en sådan kredit, som här är i fråga.

Förhållandet är nu, ofta åtminstone, att om en innehafvare af en egendom, vare sig ägare eller arrendator, under en lång följd af år genom intensivt arbete lyckats frambringa t. ex. en god kreaturstam, som kan tjäna som synnerligen godt afvelsmaterial, och så denna person dör eller måste lämna sitt landbruk, så blir resultatet af hans mångåriga arbete om intet, kreaturstammen skingras hit och dit. Hade man då däremot denna rätt till förlagsinteckning, kunde det finnas större utsikt att hålla samman sådana kreaturstammar, hvilka äro till gagn både för den enskilde och det allmänna.

Men den allra största fördelen kanske med en sådan lagstiftning, som här är ifrågasatt, gäller i afseende på egnahemsökande.

Nu förhåller det sig, som herrarne veta, så, att den, som söker ett eget hemslån, måste visa, att han äger minst $\frac{1}{6}$ af fastighetens värde. Om fastighetens värde är 3,000 kronor, måste således lånesökanden äga 500 kronor till afbetalning å densamma. Därjämte måste han måhända visa, att han äger inventarier. Icke alla långifvare äro nämligen villiga att ge honom lån utan att vara försäkrade därom. Dessa inventarier representera visserligen icke härvidlag så stor del af fastighetens värde, som fallet är vid större jordbruk, enär det är byggnaderna, som spela den större rollen för egnahemslägenheter, men man kan i alla fall säga, att inventariernas värde uppgår till 30 % af fastighetsvärdet. Det blir således här 900 kronors inventariervärde. Om man till dessa 900 kronor lägger 500 kronor, som erfordras till fastigheten, så kommer man i fråga om det behöfliga kapitalet upp till 1,400 kronor, således nära hälften af fastighetsvärdet.

Häraf torde herrarne finna, huru svårt det är för en arbetare att kunna förvärfva eget hem på sådana villkor.

Hade vi det ställt som i Danmark, där inteckning får tagas icke allenast i egnahemsfastigheten, utan äfven i lösöreboet, skulle det bli mycket lättare, och man skulle komma fram på den vägen ganska bra. Nu är fara värdt, att en, som vill bilda eget hem, kommer att misslyckas. Ty om han icke äger hvad

som är behöfligt för driften, utan kanske får skuldsätta sig mot hög ränta, så blifva de årliga utgifterna för stora eller inventarierna otillräckliga. Hade man således rätt att tillsammans med fastigheten få inteckna inventarierna, skulle förvisso egna hemsrörelsen kunna gå framåt på ett mycket bättre sätt, än nu är fallet.

*Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.*
(Forts.)

Ja, så var det ett skäl, som den föregående talaren nämnde, hvilket jag anser mig böra något bemöta.

Han sade, att om missväxt inträffar och ägaren blir i brist på stråfoder, måste han sälja sina djur, och hvilken svårighet skulle då icke uppstå, om de äro intecknade? Jag anser, att det vore mycket bättre att söka pantsätta djuren till något högre belopp och köpa stråfoder i stället för att afhända sig en god kreaturstam. Denna utväg vore både för jordbruket och det allmänna att föredraga.

Herr talman, på grund af hvad jag sagt, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Olssons i Mårdäng reservation, hvilken sammanfaller med motionärernas yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Jansson* i Krakerud, *Andersson* i Bråborg, *Höök*, *Lindblad*, *Beckman*, *Svensson* i Olseröd, *Broander* och *Dahn*.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman, mina herrar! Jag har råkat ut för det missödet att bli alldeles ensam som reser vant mot lagutskottet. Men jag läser icke vara ensam om min mening i kammaren, efter hvad det låter, och det tröstar jag mig med.

Jag skall då be att i korthet få ange de skäl, som gjort, att jag icke kunnat vara med om lagutskottets hemställan.

Först och främst kan jag icke gilla utskottets motivering, emedan utskottet gått ut därifrån, att en fastighetsägare icke skulle behöfva tillgripa denna kredit, förrän hans fastighet vore öfverintecknad. Jag tillät mig inom utskottet påvisa, och skall göra det äfven nu, att det kan inträffa och i många fall inträffat, att en fastighetsägare icke kan få fastigheten intecknad till mer än hälften af taxeringsvärdet. Jag känner till fall, och herrarna känna säkerligen också till sådana fall, att, då man erhåller lån i en hypoteksbank, man icke får belåna mer än hvad som motsvarar halfva taxeringsvärdet. Således kan, efter mitt förmenande, utskottets motiv i den vägen icke betyda någonting egentligt.

Vidare skall jag tillåta mig fästa uppmärksamheten därå, att äldre lagberedningen på sin tid uttalade, att om detta är en förmån, så skall den tillerkännas alla eller också ingen.

Nu har man medgifvit rätt att inteckna förlag på det industriella området, men man vill icke vara med om att till-

*Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.*
(Forts.)

erkänna samma rätt, när det gäller jordbruket. För min del kan jag icke finna, att detta är rättvist handladt.

En talare yttrade här, att den föreslagna anordningen skulle kunna skada jordägarens privata kredit. Ja, jag skall ge honom rätt däruti. Men då torde det vara i det fall, då det kanske är nyttigt, att hans kredit blir stäckt. Jag syftar på det här förfärliga växelrytteriet, som spridt sig ganska betydligt äfven ute på landsbygden.

Således finna herrarna, att man kan ha skäl att biträda ett sådant här förslag; åtminstone ansåg jag mig för min del förhindrad att biträda utskottet uti den motivering, utskottet här har presterat.

Jag skall icke längre uppehålla debatten, utan ber således att få yrka bifall till reservationen, hvilken är af samma innehåll som motionen.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af kammarens förhandlingar, yttrade:

Herr Olsson i Viken: Jag skall icke upptaga kammarens tid länge.

Det var en uppgift, som en föregående talare, herr Henricson, lämnade, som syntes mig vara högst märkvärdig och som jag icke funnit bekräftad i min erfarenhet. Han sade nämligen, att inventariernas värde skulle uppgå till 40 à 50 procent af jordbruksfastighetens taxeringsvärde. Enligt den erfarenhet, som jag har från Skåne, där min egendom är belägen, uppgår inventariernas värde i allmänhet till mellan 15 och 25 procent af taxeringsvärdet. Hvad min egendom beträffar, uppgår inventariernas värde till 20 procent af taxeringsvärdet.

Jag har blott velat inlägga denna gensaga mot den upplysning, som af den ärade talaren lämnades.

Herr Segerdahl: Det har på min begäran å utskotts-
betänkandet antecknats, att jag icke deltagit i ärendets slutliga
behandling inom utskottet. Jag var med, då ärendet först be-
handlades i utskottet; och jag ber nu att få nämna, att jag då
yrkade på, att utskottet skulle tillstyrka bifall till motionen.
Hade jag varit närvarande vid ärendets slutbehandling, skulle
jag ha instämt i herr Olssons i Mårdäng reservation.

Jag anhåller också, herr talman, att nu få yrka bifall till denna reservation.

Herr Wiklund: Herr talman! För min del har jag icke kunnat finna, att något egentligt behof för införande af förlags-
inteckning inom jordbruksnäringen skulle förefinnas. Denna min
åsikt grundar sig närmast på de förhållanden, som äro rådande

i den landsdel, som jag känner till och där jag är bosatt. Jag har aldrig kunnat finna, att det skulle vara så särdeles lyckligt, om krediten utsträcktes på det sätt, som motionärerna här föreslagit.

*Angående
förlags-
inteckning i
jordbruks-
inventarier.*

(Forts.)

Jag tror icke heller, att det skulle finnas många långifvare, som vore böjda för att utlämna lån åt jordbrukare endast mot säkerhet af förlagsinteckning i jordbruksinventarier. Långifvarne skulle säkerligen i många fall eller kanske i alla fall dessutom fordra borgen. Och då vore det väl icke så särdeles mycket vunnet med dylika förlagsinteckningar.

Jordbruksinventarier äro, såsom hvar man vet, lätt flyttbara: hvad som ena dagen erfordras för jordbruket, kan den andra dagen för ett eller annat ändamål behöfva afyttras. Att man under sådana förhållanden skulle få någon särskild säkerhet för de utlämnade lånen i dylika inteckningar i jordbruksinventarier, synes mig icke vara sannolikt. Jag tror, att det personliga förtroendet måste ha vida större värde därvidlag, än någonsin en förlagsinteckning kan gifva. Men jag förklarade likväl i utskottet, att, därest någon kunde uppgifva, att det förefinnes ett verkligt behof af sådana förlagsinteckningar i någon del af landet, t. ex. södra eller mellersta Sverige, jag icke skulle motsätta mig den föreliggande motionen. Men något sådant vitsord hördes icke af, och då var det uppenbart, att jag skulle biträda utskottets hemställan.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Helgesta: Denna fråga har såsom alla andra två sidor. Jag tror, att i många fall, om det, som motionärerna föreslagit, blefve lag, det skulle lända till nytta för vissa jordbrukare, men på andra håll också medföra skada. Jag menar, att om en person t. ex. arrenderar en egendom och kan få en förlagsinteckning i sina lösören, så har han med detsamma förlorat förtroende och kredit och möjlighet att kunna fritt ordna sina förhållanden. Och jag fruktar, att detta skulle lända till mera skada än gagn.

För mig är det nästan likgiltigt, huru denna sak kommer att ordnas. Men jag undrar, om man därmed skulle vinna hvad man önskar. Och därför har jag icke reserverat mig. Jag tror, att vinsten kommer att blifva mycket ringa och kanske förlusten lika stor. Och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Henricson: Ja, att icke samma behof af förlagsinteckning i jordbruksinventarier förefinnes i hela vårt land, det kan jag förstå. Men jag har här uteslutande talat om de egentliga jordbruksdistrikten, och där är behofvet trängande. Där uppgår också, såsom jag förut tillätit mig framhålla, inven-

Angående
förlags
inteckning i
jordbruks
inventarier.

(Forts.)

tariernas värde fullt till hälften af fastighetsvärdet, om man nämligen vill ha inventarier, som man kan draga verklig valuta af. Det förvånar mig, att talaren på skånebänken icke har en liknande erfarenhet. Jag behöfver blott erinra om, att om man skall skaffa sig dyrbara djur, om man skall skaffa sig ångtröskverk, skördemaskiner och andra dylika maskiner, som man måste ha för att bestå i konkurrensen, kostar det mycket penningar. Åtminstone inom det län, jag tillhör, är det, som sagdt, så, att jordbruksinventariernas värde i regel uppgår till det af mig nämnda procenttalet.

Jag vill också framhålla, att den lagstiftning, hvarom här är fråga, skulle komma att lända till nytta icke blott för de större, utan äfven för de medelstora och mindre jordbrukarna. Den större jordbrukaren köper de maskiner, han behöfver, ensam, de mindre jordbrukarna åter slå sig tillsammans för att köpa t. ex. en tröskmaskin, en skördemaskin och dylikt. Om nu 8 à 10 små jordbrukare sammansluta sig för att köpa t. ex. ett tröskverk, går det vanligen till på det sättet, att de upptaga ett län, därvid en ställer sig såsom låntagare och alla de andra såsom borgensmän; och så vända de sig till en sparbank eller annan penninginrättning och få penningar. Men huru går det, om en af dem dör eller flyttar ifrån orten? De hafva naturligtvis ett skriftligt dokument sinsemellan, som visar deras inbördes ställning. Men det föranleder ofta mycket bråk att reda upp den saken. Alla dessa svårigheter vore emellertid afhjälpta, om de ägde rätt att inteckna sina maskiner och sålunda kunde skaffa penningar.

Jag är, som nämndt, öfvertygad om, att den skötsamme jordbrukaren får utan borgen låna penningar mot säkerhet af sådana inteckningar. Det är visst och sant.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu gaf proposition å dessa yrkanden, förklarade sig anse det sistnämnda yrkandet hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 56 bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 65 ja, men 123 nej, hvadan kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogs Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 23, angående en skrifvelse till Kungl. Maj:t om inrättande af en försvarsberedning; och begärdes därvid ordet af

Om inrättande af en försvarsberedning.

Herr Wallenberg: Herr talman! Då det måhända kan väcka någon förvåning, att jag, ehuru motionär i ämnet, icke reserverat mig mot utskottets afstyrkande kläm, skall jag be att först få angifva skälen därtill.

Under förevarande ärendes behandling inom utskottet blef det allt mer och mer klart, att bestämda hinder ligga i vägen för att kunna ernå ett bifall till den föreliggande framställningen. Detta på grund af § 10 i regeringsformen. Men då därjämte stora sympatier för den tanke, som innehålles i motionen, alltmer framträdde inom utskottet, så har det synts mig vara för sakens eget bästa lämpligast att för närvarande låta mina förhoppningar fara om förslaget genomförande och i stället lämna åt framtiden, om och när detsamma åter kan komma fram. Alldeles särskildt har jag gjort detta af den anledningen, att, såsom också utskottet själf antyder, en möjlighet förefinnes — något, som gifvet måste vara till fromma för saken — att *regeringen* kunde finna sig manad att i en eller annan form taga ett initiativ. Ett sådant uppslag tror jag skulle vara godt och grundar jag denna min åsikt på de erfarenheter, som framkommit i England och som ådagalägga, att man bör experimentera sig fram — en metod, som gifvet borde anlitas, innan en sådan åtgärd som en ändring af våra grundlagar bör företagas. Det kan nämligen befinnas, att förhållanden i vårt land icke äro sådana, att den engelska förebilden äger full tillämplighet hos oss. I England har man vid försöket att ordna en dylik beredning fått erfara, att det icke gått för sig att genast få fatt i det riktiga uppslaget. Det var nämligen icke mindre än tre olika former, som försvarsberedningen i England erhöll, innan den kom i sin nuvarande, af alla — såvidt jag kunnat finna — gillade form. Denna synes stå sig inför den militära kritiken, och den synes äfven hafva väckt tillfredsställelse inom parlamentet. Under dylika

Om inrättande af en försvarsberedning.
(Forts.)

förhållanden är det ju så mycket mera skäl att icke alltför mycket söka forcera fram ett försök till lösning af den nu föreliggande frågan, som skulle vara förenad med en ändring af grundlagarna.

Det är således därför, att jag hyser den förhoppningen, att regeringen skulle kunna finna det af mig nu omnämnda uppslaget beaktansvärdt, som jag trots det vara godt att på något sätt understryka utskottets yttrande om att regeringen själf eventuellt skulle kunna finna lämpligt att taga ett initiativ. Och jag gör detta så mycket hellre, som herr statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet är närvarande i kammaren och således är i tillfälle att höra hvad som från ett eller annat håll kan komma att uttalas i fråga om denna angelägenhet.

Såsom en utgångspunkt och såsom en grundtanke i detta förslag om inrättande af en särskild försvarsberedning, vill jag anfiva den farhåga och den oro, som inom landet, och särskildt inom Riksdagens Andra Kammare, mer och mer trängt sig fram med anledning af vår försvarsbudgets allt större och större tillväxt. Litet hvar äro vi ju på det klara med, att en med sådan skarp progression pågående tillväxt icke gärna kan längre fortsättas. Och då, såsom också i motionen angifves, många och stora frågor, som röra försvaret, nu stå på dagordningen, väntande sin lösning, så har nog i sinnena mer och mer befästs den tanken, att man måste söka få till stånd en bättre planmässighet, en bättre sammanhållning emellan försvarets olika grenar och, framför allt, ett större beaktande af landets tillgångar.

Här har beträffande vårt försvar gjorts så många utredningar, att man skulle vara böjd för att göra den reflexionen, att denna fråga väl skulle vara till fyllest genomdebatterad. Men jag har för min del — och därvid har jag varit ledd af de studier, som jag företagit just af ifrågavarande förhållanden i England — gjort den reflexionen, att det är egendomligt, hurusom, när man tager del af innehållet i alla dessa svenska försvarskommittéers betänkanden, man sällan eller så godt som aldrig ser i dem uttaladt, att *något nu bestående icke duger, att det är onyttigt, olämpligt eller föråldradt*. I stället anser man sig kunna bygga till den redan befintliga, utan tvifvel odugliga byggnaden. Det är därför, mina herrar, som det hela blir så otympligt, så dyrbart och så heterogent. Till en sådan reflexion har jag, såsom nämnt, kommit genom studium af de undersökningar, som i England företagits efter det senaste boerkriget, undersökningar, som jag tror skulle för oss här i Sverige vara af allra största nytta att studera, och hvars psykologi, såvidt jag kan finna, är fullt tillämplig på våra förhållanden, enär man där synes hafva gått till väga på precis samma sätt, som vi här hemma i Sverige för sed hafva, nämligen att anordna en kommitté och företaga

en såvidt man kan se grundlig undersökning, men sedermera låta vid denna undersökning bero.

I England var nämligen redan år 1889 tillsatt en kommission, hvilken under år 1890 afgaf betänkande och som är känd under namn af Hartington-kommissionen. Denna kommission hade fått i uppdrag att undersöka, huruvida Englands försvarskrafter voro till fyllest, huruvida samarbetet emellan här och flotta vore det bästa och huruvida landets ekonomiska bärkraft kunde förmå att lämna hvad som begärdes från de olika försvarsgrenarnas sida. Kommissionen uttalade, att i mångt och mycket olämpliga förhållanden voro rådande inom Englands försvarsväsen, och anvisade en del reformer, bland annat också behöfvat af en gemensam försvarsberedning, hvilken också blef inrättad (men bestående af endast militärer); men därvid fick också bero.

Så långt synes likheten vara fullständig med hvad hos oss brukar ske, och af den hade vi sannerligen intet att lära, men så mycket mer af hvad därefter följde.

Så kom år 1898 boerkriget med dess för det stolta England så förfärliga konsekvenser och med dess bevis för det engelska försvarets ihållighet och dess planlöshet, som man betecknade såsom förfärande. Följden af detta olyckliga krig — jag betecknar det såsom olyckligt, fastän England afgick med segern, enär det kostade landet så orimligt många af dess invånares lif och oerhörda penningssummor — blef, att man omedelbart därefter företog en grundlig undersökning af hvad som anledningen kunde hafva varit till de under kriget sig yppande missförhållandena. Man insåg då, fastän för sent, att man bort företaga verkliga reformer med anledning af de uttalanden, som blifvit gjorda af lord Hartingtons kommission, men man insåg också, att om några tillfredsställande åtgärder skulle kunna företagas, så måste man först känna sanningen, och sanningen fullt ut. Situationens allvar och särskildt stämningen inom landet gjorde, att det icke kunde bli fråga om att gå till väga på det sättet, som äfven för oss icke är främmande, nämligen att till detta reformarbete sätta personer, som mer eller mindre voro berörda af de förhållanden, hvilka man hade att undersöka. Man tog sig för att ordna saken så, att man först tillsatte en kommission, som skulle uppsamla allt det behöfliga materialet och som för ändamålet hade att anställa vittnesförhör med statsmän och högre och lägre militärer. Härigenom ville man åvägbringa ett fullständigt material för en efterföljande kommission.

Denna första kommission under lord Elgins ordförandeskap gick särdeles grundligt till väga. Den förhörde icke mindre än 114 personer och framställde därvid samt erhöi svar på icke mindre än 22.200 frågor. Med ett sådant material har man naturligtvis den största utsikt att genom anställande af jämförelser och genom utsofring kunna komma till en rätt uppfattning om

Om inväntande af en försvarsberedning.
(Forts.)

Om inväntande af en försvarsberedning.

(Forts.)

hvad som var sanning, hvar det förefanns verkliga behof, hvad som var odugligt eller motsatsen. Jag har velat påpeka detta, visst icke för att framställa något klander eller rikta mig emot personer, utan för att framhålla, att jag kommit till den öfvertygelsen, att den metod, hvilken hos oss användes för anställande af dylika undersökningar eller för reformers genomförande, icke synes vara den riktiga.

I kommittéer går det ju vanligen så till, att man under månader, ja, kanske år, diskuterar föreliggande angelägenheter, men där föres nästan aldrig något protokoll eller åtminstone aldrig något stenografiskt sådant. Om än vid kommittésammanträdena många och beaktansvärda sidor af föreliggande angelägenheter framhållas, och om än mången kommittéledamot lägger sig vinn om att sätta sig in i frågorna, referera dem noggrant och skapa ett användbart material, så har allt detta, när månaderna och åren gått, i allmänhet blifvit glömdt eller åtminstone bortblandadt genom de många efterföljande spörsmål, som framkommit. När man sedan kommer mot slutet af ett sådant kommittéarbete, får vanligen sekreteraren uppdrag att sätta upp ett betänkande. Men, mina herrar, icke är detta betänkande det, som man verkligen borde söka åstadkomma, och det, som innehåller sanningen! Ty alla dessa detaljer, som skulle bilda det stora hela, de hafva då vanligen försvunnit, så att hvad som i kommittébetänkandet yttras icke har den fasta grund att stå på, som vore önskvärd. Jag har tillåtit mig att påpeka detta, därför att jag trott mig finna, att i detta sätt att gå till väga ligger en väsentlig olägenhet, en olägenhet, som fört oss till, att vi icke så säkert, som vore önskligt, få fram hvad som brister.

Jag vill också be, att kammaren icke måtte uppfatta hvad jag nu beträffande rent militära spörsmål yttrat såsom framgående af en önskan att vilja anse mig såsom sakkunnig. Ty det är jag icke. Men jag har rätt, och jag har plikt att, då jag kommit att sysselsätta mig med dessa saker, söka framhålla hvad som vid dessa undersökningar har ansetts kunna vara till nytta, på det att kammarens ledamöter därpå må hafva vägledning, då de skola bilda sig ett omdöme i frågan.

Af de kommissioner, som efter boerkriget slut blefvo tillsatta, var den viktigaste utan tvifvel den s. k. Esherska kommissionen, hvilken fick i uppdrag att med ledning af de af lord Elgins kommission företagna undersökningar angifva de reformer, som borde vidtagas. Dess betänkande är ytterst märkligt, och intet tvifvel kan råda därom, att det mesta af hvad där blifvit anfördt kan vara tillämpligt äfven hos oss. Tillfälle har beredts mig att i utskottets betänkande närmare referera dessa yttranden, och detta referat återfinnes nu i betänkandet. Detta

referat torde dock icke vara tillräckligt utförligt, utan man borde naturligtvis gå än djupare i saken.

När den Esherska kommissionen, som visst icke utmärkte sig genom att afgifva ett omfattande betänkande i den meningen, att detta skulle omfatta ett stort sidantal — dessa små häften äro allt hvad som af denna kommission utgifvits — afgaf sitt sista utlåtande, uttalades däri oförtydbart, att den planlösa organisationen inom den engelska armén uteslutande eller till öfvervägande grad varit anledningen till motgångarne under boerkriget. Och, tillägger kommittén, vi skulle illa fylla vår plikt, om vi icke framlade vår åsikt beträffande förhandenvarande brister och sökte få fram den osminkade sanningen. Kommissionen säger emellertid, att den icke vill göra anspråk på att fullständigt hafva löst frågan om Englands försvar, men hvad den däremot löst är frågan om organisationen af försvarets ledning. Den har löst frågan om, huru de myndigheter, som skola utgöra försvarets dirigerande organer, skola vara inrättade, huru dessa myndigheter skola funktionera, och huru dessa myndigheter skola samarbeta för att åstadkomma det bästa möjliga resultat.

Kommissionen har ett ganska drastiskt uttalande. Den säger nämligen, att det har blifvit sagdt om Napoleon, att hans öfverväldigande geni fördärfvade allt initiativ och all ansvarskänsla hos hans generaler. Och sedan kommissionen sagt detta, gör den den reflexionen, att det olyckligtvis vore så ställt i England, att man där icke allenast hade den dåliga metoden, utan därjämte olyckan att icke hafva någon Napoleon att tillgå. Och kommissionen gör äfven den reflexionen, att om en duglig general förefinnes, så kunde äfven ett dåligt system leda till framgång, men med både dålig ledning och dåligt system vore motgången alldeles gifven.

Det gångjärn, som den Esherska kommissionen ansett vara det viktigaste, och om hvilket hela arméreformen skulle vrida sig, *var just inrättandet af en försvarsberedning*, »the defence committee». Denna institution, som har full motsvarighet till den beredning, som omförmäles i det förslag, som här nu blifvit framlagdt, har under de par år, som den existerat, vunnit sympatier och förtroende. Under de parlamentsdebatter, som försiggått, sedan denna kommitté blifvit inrättad, har man uttryckt sin tillit till hvad som af denna kommitté blifvit föreslaget. Och, hvad ännu bättre är, det synes, som om denna kommitté skulle hafva förmått åvägabringa samarbete och samkänsla emellan landförsvaret och sjöförsvaret samt mellan de under dessa olika departement arbetande individerna. Om en försvarsberedning hos oss skulle kunna åstadkomma något liknande, vore det i sanning en ytterst beaktansvärd sak. Och mig synes det icke vara uteslutet, att något dylikt äfven hos oss skulle kunna in-

Om inrättande af en försvarsberedning.
(Forts.)

Om inrättande af en försvarsberedning.
(Forts.)

träffa. Ty det kan väl tänkas, att den meningsskiljaktighet, som ofta förefinnes emellan landtförsvaret och sjöförsvaret beträffande de angelägenheter, som röra båda dessa försvarets olika grenar, i mångt och mycket är föranledd däraf, att den ledande tanken icke ligger fullt klar.

Vid debatten om femte hufvudtiteln i Första Kammaren har emellertid, efter hvad jag i dag inhämtat af de utgifna protokollen, herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet icke varit fullt med om denna tanke. Då en talare, herr Olof Jonsson i Hof, påpekat den bristande planmässigheten vid försvarsförberedelserna, har herr statsrådet omförmålt, att det alldeles icke råder någon brist på planmässighet, utan att han snarare bestämt ville påstå, att en sådan planmässighet förefinnes. För mig är detta uttalande — det må jag erkänna — ganska öfverraskande, och jag tror, att den tanken icke omfattas af många i denna kammare. Detta har också blifvit betonadt af en annan första-kammar-ledamot, friherre Gripenstedt, hvilken sökt göra gällande, att, äfven enligt hans mening, tillräcklig planmässighet icke förefinnes.

Jag nämnde förut, att hvad som vore mest önskvärdt naturligtvis vore, om regeringen själf ville taga denna sak om händer. Det är mig nämligen bekant, att uppslag till något dylikt redan tidigare funnits. Efter hvad jag förnummit, skulle nämligen ett sådant uppslag kommit till stånd i slutet på 1880-talet eller i början på 1890-talet, men de ansatser, som då kommo fram, hafva icke sedermera blifvit fullföljda. Att märka är äfven, att statsutskottet vid sistlidne riksdag uttalade en tanke, som ligger mycket nära den nu föreliggande. Under sådana förhållanden synes det mig kunna finnas förhoppning om, att regeringen skall vilja återupptaga denna sak. Men jag önskar därvid betona, att den mening, som då af statsutskottet uttalades, nämligen att en blifvande försvarsberedning borde sammansättas af allenast militärer, icke efter hvad jag kan finna är den lyckligaste metoden. Den metoden har också redan blifvit utdömd i England. Den metod, som bör användas, är, att jämte militärer äfven politiskt ansvarige män böra sitta i försvarsberedningen. Hvad som i försvarsberedningen är en hufvudsak antyder förutvarande krigsministern i England, nr Brodrick, vara att få militärer, tillhörande såväl armén som marinen, att jämte politiskt ansvarige män att sitta ned omkring ett bord och dryfta dessa viktiga angelägenheter och att dryfta dem på ett sådant sätt, att de af de sistnämnde kunna förstås samt af dem följas och eventuellt understödjas eller förkastas.

Det är, herr talman, med förhoppning att någon åtgärd från regeringens sida skall vidtagas i syfte, som här blifvit uttaladt, som jag nu ber att få tacka för den uppmärksamhet, som blifvit

skänkt åt hvad jag haft att omförmåla. Jag skall naturligtvis icke göra något yrkande.

Om inrättande af en försvarsberedning.
(Forts.)

Häruuti instämde herr *Carlheim-Gyllensköld*.

Herr Hedin: Herr talman! Jag vågar uttrycka den förmodan, att den ärade motionären icke har fränfallit sin ursprungliga tanke; det vore, synes det mig, stor skada. Enligt min tanke är det riktiga tillvägagåendet det, som han har tydligen angifvit från begynnelsen, att Riksdagen uttalar sin mening om huru en försvarsberedning bör ordnas. Och därvid anser jag det vara alldeles nödvändigt, att man med eller utan ändring af grundlagen — det kan bli olika meningar om hvad som i den vägen behöfves — ställer det så, att uti den beredningen komma att sitta civila opponenter, jag vore färdig att säga bråkmakare — ja, naturligtvis icke utaf det allra värsta slaget. Ty om det skulle så gå, att regeringen företoge sig att besluta som den mycket väl kan göra — i samband med fördelningen af ärendena mellan departementen bestämmes ju, att det eller det ärendet skall utaf chefen för det departement, dit det förläggas, beredas i samråd med chefen för ett annat departement —, så skulle det här komma att gälla ett uppdrag åt de båda försvarsdepartementens chefer att handlägga ingenting mindre än bådadas budgeter, det vill säga en stor del af årets göromål inom hvardera departementet. Det blir för mycket. Och jag fruktar, att detta skulle komma att begagnas på det sättet, att man hölle ett sammanträde och däröfver förde ett protokoll, som väl icke komme att innehålla mycket i sak, men som kunde komma att åberopas såsom ett bevis uppå, att nu hafva frågorna blifvit granskade utaf chefen för såväl det ena som det andra hufvudvapnet; och när de hafva gifvit hvarandra ett exekvatur, måtte det väl vara bra beställdt. Detta kunde komma att fungera ungefär såsom ett hemligt utskott eller någon annan tillställning, med ett antal förtroendemän, som skulle ingifva kammaren den tanken, att nu har man gjort allt hvad göras kan, ty kritik har kommit från det hållet *hit* och från det hållet *dit*. Därmed vore ingenting vunnet, och detta är bestämdt icke motionärens ursprungliga tanke, utan motionären vill nog hafva en allvarlig granskning. — Ja, jag tänkte, att jag skulle få ett tillkännagifvande, att det är meningen. — Men då skall jag be motionären att icke gå ifrån det, till hvilket han, tyckes det mig, haft ett lyckligt uppslag.

Det kan tyckas, att utskottsbetänkandet skulle vara en icke för honom behaglig utgång. Men därom har jag en annan mening. Det är endast formaliter en motgång, men realiter synes det mig vara en ganska stor framgång. Utskottet har — så tyckes det mig — väl senterat den innersta meningen i motio-

Om inrättande af en försvarsberedning.
(Forts.)

närens förslag. Om man finge en beredning, där naturligtvis de ifrågavarande departementscheferna skulle vara själfskrifna, och där för öfrigt skulle sitta en del män, sakkunniga i en annan mening än just precis hvad de särskilda tekniska detaljerna angår, så antar jag, att det skulle kunna lända till stor nytta. Men man är tvungen att taga försiktighetsmått åt flera håll.

Den beredningens protokoll, huru skulle det gå med dem? Skulle de betraktas såsom sådana, att de vore undantagna från offentligheten och få göras hemliga i följd af den öfverdrifna medgörlighet, som Riksdagen visade för några år sedan vid en ändring af tryckfrihetsförordningen, som till stor del var obehöflig, ty den hindrar nog icke, att just de, som ingenting borde få veta, få veta alltför mycket, men hindrar däremot kritiken här i landet att komma under fund med hvad vi alla borde få veta. Jag påpekar, att man måste taga försiktighetsmått emot att protokollet göras hemliga. Det måste komma fram till Riksdagens kännedom, det som i beredningen har yrkats och hvad som på dessa yrkanden har svarats. Ty eljest tjänar alltsammans i själfva verket till ingenting, om vi blott få protokoll, som innehålla dag och datum, under hvilka ett antal personer varit samlade och öfverlagt om det och det.

Emellertid, frågan är kinkig. Det är förtjänstfullt af motionären, att han tagit den om hand. Den är, synes det mig, särdeles vanskelig. Men efter den uppmuntran, som motionären fått från flera håll, antar jag, att han skall komma tillbaka med motionen, men då utarbета den så, att det icke blir af Riksdagen i en eventuell skrivelse öfverlämnadt åt Kungl. Maj:t att efter sitt humör inrätta en försvarsberedning. Ty då skulle den bli hvad jag sade nyss — ingenting verkligt. Vi hörde här om dagen, att det hade passerat, jag tror, ett halft tjog år, som medicinalstyrelsen icke haft någon beröring med våra militära myndigheter med afseende på de militära sjukvårdsbyggnaderna, och om man skulle gå vidare i den texten, finnes det en hel del andra sådana saker att anföra. Därför behöfves, att man tager försiktighetsmått, syftande därhän, att i försvarsberedningen inkomma personer, som både kunna och vilja företaga ett ordentligt granskningsarbete, och att man vidare förhindrar, att icke detta blir hemlighållet på grund utaf den aldeles exorbitanta rättighet, som är meddelad åt Kungl. Maj:t genom den mycket olyckliga ändringen af tryckfrihetsförordningen för några år sedan.

Ja, slutet af detta är, att jag för min del — och jag är icke ensam, ty då skulle det ju icke betyda någonting, utan jag vet, att det är flera, som tänka detsamma — önskar, att motionären måtte vidhålla den ursprungliga tanken, och att, om vi få en försvarsberedning, man där framför allt har garanteradt utrymme för kritiken, äfven om denna kritik skulle komma att bli något hårdhänt.

Med herr Hedin förenade sig herr *Branting*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Efter föredragning häruppå af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 25, i anledning af väckta motioner angående lindring i järnvägsfrakter för kalk och konstgjorda gödningsämnen, yttrade

Herr Olofsson: Herr talman, mina herrar! Såsom med-motionär till herr J. Andersson i Baggböle skall jag be att få yttra några ord i frågan. Utskottet säger på sid. 22: »Oafsedt det oegentliga, som ligger däri, att motionären i frakthänseende hänfört jordbrukskalken till »konstgjorda gödningsämnen», då kalk för jordbruksändamål ju är en mer eller mindre förarbetad naturlig råvara, som vid användning såsom jordförbättringsmedel måste begagnas i vida större kvantiteter än de konstgjorda gödningsämnena». För det första är det ett mycket egendomligt uttryck, att i det sammanhang det här står säga, att kalken är en mer eller mindre förarbetad naturlig råvara. Det tyder nämligen på, att de andra konstgjorda gödningsämnena icke skulle vara detta. För mig ter sig emellertid saken så, att många andra konstgjorda gödningsämnen äro fullt ut lika mycket en naturlig råvara som kalken. Om vi tänka på tomasfosfaten, så är ju denna ingenting annat än den slagg, som bildas vid våra järnverk, i det att den malm, som brytes ur berget och sedan smältes, innehåller vissa ämnen, som bilda fosforsyra, hvilken utgör gödningsämnet hos tomasfosfaten. Och det är väl lika enkelt att bränna slagg ur malmen som att bränna sten för att få kalk. Detta yttrande finner jag därför vara ganska egendomligt.

Vidare säger utskottet, att man icke kan jämföra kalken med andra konstgjorda gödningsämnen, därför att kalken står lägre i pris och följaktligen icke kan tåla så dyra frakter som de andra gödningsämnena. Ja, men skillnaden är dock icke så väsentlig. Tomasfosfat kostar 4 kronor pr 100 kg., kainit, som är det billigaste gödningsämnet, kostar icke fullt 4 kronor pr 100 kg. och då nu kalken är mera skrymmande än dessa gödningsämnen, kan jag icke förstå, hvarför man icke skulle kunna jämföra dem med hvarandra, ehuru en sådan jämförelse visserligen icke kan förekomma i fråga om de dyrare konstgjorda gödningsämnena, t. ex. chilialpeter, som kostar öfver 20 kronor pr säck.

Vidare påvisar utskottet, att kalk finnes litet hvarstades inom vårt land, och omnämner, att sådan förekommer inom Jämtlands, Göteborgs, Kopparbergs, Uppsala, Stockholms, Södermanlands, Västmanlands, Örebro, Östergötlands, Skaraborgs, Älfsborgs,

Kalmar, Malmöhus, Kristianstads och Gottlands län. Och ytterligare fäster utskottet uppmärksamheten därpå, att man måste begagna så mycket kalk för jordbruksändamål i jämförelse med andra konstgjorda gödningsämnen. Ja, det kan ju vara sant i fråga om trakter med kalkfattig jord, men i åtskilliga andra trakter är jorden jämförelsevis kalkrik, så att man icke behöfver kalka densamma, utan hvad som behöfves är fosforsyra, kväfve och kali. — I Jämtland måste man nu taga sådana gödningsämnen bland annat i form af tomasfosfat från Domnarfvet, om man icke vill införa dem från England; och vill man taga dem norr ifrån, får man taga s. k. Viborgsfosfat, men i hvarje fall blir frakten hög. Det återstår visserligen den möjligheten att taga in gödningsämnen sjöledes till Sundsvall på hösten, men då måste de ligga en längre tid och förlora då åtskilligt af det värde, som de skulle hafva, om de vore färska. Jag anser för min del, att, när det finnes vissa orter, som behöfva kalk, och andra, som icke behöfva sådan, och då kalk finnes snart sagdt öfver hela landet, men icke andra gödningsämnen, det vore rättvist mot de provinser, som icke behöfva kalk, men väl andra gödningsämnen, att dessa kunde få lika billig frakt för sina gödningsämnen som de kalkbehöfvande provinserna för sin kalkgödsel.

Jag har med det nu sagda endast velat påpeka ohållbarheten i utskottets resonemang, men jag har intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vidare föredrogs och godkändes särskilda utskottets n:o 1 memorial, n:o 4, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa paragrafer af det vid utskottets utlåtande, n:o 1, fogade förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

§ 8.

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*

Slutligen förelåg till afgörande särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 5, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af brännvin, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

I en till särskilda utskottet n:o 2 hänvisad kungl. proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af ett propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för den 6 mars innevarande år, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen vidfogadt förslag till förordning angående försäljning af brännvin.

Förutom den kungl. propositionen hade utskottet jämväl haft att behandla fyrtio till utskottet öfverlämnade, här nedan förtecknade motioner i ämnet.

Förslag till förordning angående försäljning af brännvin.

(Forts.)

Motioner inom Första Kammaren:

n:o 41, af herrar *Th. af Ekenstam* och *G. Björlin*, om ändrad lydelse af § 25 i Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående försäljning af brännvin;

n:o 42, af herr *S. Wieselgren*, om ändring af §§ 16, 17, 25, 36, 39, 40 och 42 i det kungl. förslaget;

n:o 44, af herr *C. Swartz m. fl.*, om vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till fördelning af brännvinsförsäljningsmedlen;

n:o 45, af herr *C. H. von Mentzer*, om ändrad lydelse af § 25 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 46, af herr *O. Björklund*, om ändrad lydelse af § 15 mom. 4 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 47, af herr *K. Åkerberg*, om ändrad lydelse af § 25 och af öfvergångsstadgandena i Kungl. Maj:ts förslag; samt

n:o 48, af friherre *J. Beck-Friis m. fl.*, om ändrad lydelse af öfvergångsstadgandena i Kungl. Maj:ts förslag.

Motioner inom Andra Kammaren:

n:o 62, af herr *G. S. Neiglich*, om ändrad lydelse af § 31 i kungl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895;

n:o 154, af herr *A. F. Burman*, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bestämmelse därom, att försäljning af eau de cologne i visst fall skall likställas med utskänkning af brännvin;

n:o 229, af herr *H. Andersson* i Västra Nöbbelöf, om viss ändring i den vid Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående försäljning af brännvin fogade bilaga;

n:o 230, af herr *J. G. Hazén*, om ändrad lydelse af § 29 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 234, af herr *N. Broander*, om ändrad lydelse af § 25 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 236, af herr *J. Widén*, om ändrad lydelse af § 3 och § 15 mom. 1 i Kungl. Maj:ts förslag samt om viss ändring med afseende å den därvid fogade bilaga;

n:o 238, af herr *C. Vahlquist*, om viss ändring i den vid Kungl. Maj:ts förslag fogade bilaga;

n:o 239, af herr *C. G. Johansson* i Aflösa, om ändrad lydelse af § 15 samt om borttagande af § 16 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 241, af herr *K. E. von Geijer*, om ändrad lydelse af §§ 8, 11, 13 och 21 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 242, af herr *O. W. Redelius*, om indragning till statsverket af samtliga brännvinsförsäljningsafgifter;

- Förslag till förordning angående försäljning af brännvin.*
(Forts.)
- n:o 243, af herr *A. A. Johansson* i Möllstorp *m. fl.*, om ändrad lydelse af § 25 och af öfvergångsstadgandena i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 244, af herr *C. J. Berggren m. fl.*, om ändrad lydelse af § 6 mom. 2 i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 245, af herr *J. J. Byström m. fl.*, med yrkande, att § 16 i Kungl. Maj:ts förslag måtte afslås;
- n:o 247, af herrar *G. M. Sandin* och *C. J. Berggren*, med förslag att vid utminuterung af brännvin priset per liter skall bibehållas oförändradt, oberoende af den större eller mindre mängd som köpes;
- n:o 248, af herr *O. N. Olsson*, i Heden, om ändring af §§ 2, 4—6, 8—10, 12—15, 17, 19—21, 24, 25, 28, 33, 39 och 40 samt öfvergångsstadgandena i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 249, af herr *J. A. Jonsson* i Hökhult, om vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 252, af herr *C. Sandquist m. fl.*, om tillägg till § 5 och om ändrad lydelse af § 16 mom. 3 i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 253, af herr *E. Räf*, om ändrad lydelse af §§ 3, 16 och 17 mom. 2 samt § 25 i Kungl. Maj:ts förslag m. m.;
- n:o 254, af herr *C. R. Johansson* i Jönköping *m. fl.*, om successiv indragning till statsverket af kommunernas andelar i brännvinsförsäljningsmedlen m. m.;
- n:o 255, af herr *O. G. Erikson* i Öfre Odensvi *m. fl.*, om successiv indragning till statsverket af brännvinsförsäljningsmedlen;
- n:o 256, af herr *H. F. A. E. Pantzarhielm*, om viss ändring i den vid Kungl. Maj:ts förslag fogade bilaga;
- n:o 257, af herr *C. A. Danielsson m. fl.*, om tillägg till öfvergångsstadgandena i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 259, af herr *M. Matsson*, om ändrad lydelse af § 16 i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 263, af *densamme*, om successiv indragning till statsverket af kommunernas andelar i brännvinsförsäljningsmedlen;
- n:o 264, af herrar *A. Jönsson* i Yngsjö och *M. Andersson* i Löfhult, om ändrad lydelse af öfvergångsstadgandena i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 265, af herr *O. F. Trapp*, om ändrad lydelse af § 25 i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 266, af herr *G. A. Ahlstrand*, om ändrad lydelse af § 25 i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 267, af herr *L. K. Brock*, om ändrad lydelse af § 16 mom. 1 och 4 samt § 17 i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 268, af herr *G. W. Roos*, om ändrad lydelse af § 38 i Kungl. Maj:ts förslag;
- n:o 269, af herr *C. R. Johansson* i Jönköping, om ändrad lydelse af § 16 mom. 1 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 270, af herr *J. G. Pettersson* i Södertälje *m. fl.*, om tillägg till § 25 i Kungl. Maj:ts förslag;

n:o 272, af herr *P. Hörnstén*, om ändring i § 14 af Kungl. Maj:ts förslag samt om indragning till statsverket af landskommunernas andelar af brännvinsförsäljningsmedlen; samt

n:o 273, af herr *A. Ekman m. fl.*, om ändrad lydelse af öfvergångsstadgandena i Kungl. Maj:ts förslag.

Förslag till förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning angående försäljning af brännvin icke kunnat i oförändradt skick bifallas, måtte — i anledning dels af berörda förslag dels ock af motionerna

I: 46 af herr *Björklund*;

I: 47 » » *Åkerberg*;

II: 236 » » *Widén*, i hvad denna motion afsåge 12, 14 och 15 §§;

II: 241 » » *von Geijer*, i hvad denna motion afsåge 8 och 21 §§;

II: 248 » » *Olsson* i Heden, i hvad denna motion afsåge 6 §;

II: 267 » » *Brock*, i hvad denna motion afsåge 16 § 1 mom.;

II: 268 » » *Roos*; och

II: 270 » » *Pettersson* i Södertälje *m. fl.* —

antaga ett vid utlåandet fogadt författningsförslag; samt

2:o) att motionerna

I: 41 af herrar *af Ekenstam* och *Björlin*;

I: 42 af herr *Wieselgren*;

I: 44 » » *Swartz m. fl.*;

I: 45 » » *von Mentzer*;

I: 48 » friherre *J. Beck-Friis m. fl.*;

II: 62 » herr *Neiglick*;

II: 154 » » *Burman*;

II: 229 » » *Andersson* i Västra Nöbbelöf;

II: 230 » » *Hazén*;

II: 234 » » *Broander*;

II: 236 » » *Widén*, i de delar denna motion icke afsåge 12, 14 och 15 §§;

II: 238 » » *Vahlquist*;

II: 239 » » *Johansson* i Aflösa;

II: 241 » » *von Geijer*, i hvad denna motion icke afsåge 8 och 21 §§;

II: 242 » » *Redelius*;

II: 243 » » *Johansson* i Möllstorp *m. fl.*;

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

- II: 244 af herr *Berggren m. fl.*;
 II: 245 » » *Byström m. fl.*;
 II: 247 » herrar *Sandin och Berggren*;
 II: 248 » herr *Olsson* i Heden, i hvad denna motion icke
 afsåge 6 §;
 II: 249 » » *Jonsson* i Hökhult;
 II: 252 » » *Sandquist m. fl.*;
 II: 253 » » *Räf*;
 II: 254 » » *Johansson* i Jönköping;
 II: 255 » » *Erikson* i Öfre Odensvi *m. fl.*;
 II: 256 » » *Pantzarhielm*;
 II: 257 » » *Danielsson m. fl.*;
 II: 259 » » *Matsson*;
 II: 263 » » *Matsson*;
 II: 264 » herrar *Jönsson* i Yngsjö och *Andersson* i Löfhult;
 II: 265 » herr *Trapp*;
 II: 266 » » *Ahlstrand*;
 II: 267 » » *Brock*, i hvad denna motion icke afsåge
 16 § 1 mom.;
- II: 269 » » *Johansson* i Jönköping;
 II: 272 » » *Hörnsten*; samt
 II: 273 » » *Ekman m. fl.*;
- icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr Sjö, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I afseende på föredragningsättet för detta utskottsbetänkande tillåter jag mig föreslå:

att hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt i punkterna 1 och 2 må företagas till behandling, först efter det utskottets förslag till förordning angående försäljning af brännvin blifvit genomgånget;

att detta författningsförslag föredrages paragrafvis med rubriken sist;

att af förslaget text ej må behöfva uppläsa andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres;

att föredragningen må börja med 25 §, vid hvilken öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet och i sammanhang med hvilken paragraf må företagas till afgörande de öfvergångsstadganden, som angå tiden för förordningens trädande i kraft, försäljningsårs beräkning, försäljningsmedlens fördelning och hvilka orter, som med afseende å inkomst af brännvinsförsäljningsmedlen skola räknas till städer;

att, för den händelse förslaget kommer att i vissa delar återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade

behandling, i afseende å de delar, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föränledas; samt

att i afseende å nummerbeteckning af paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas af kamrarnas beslut.

Jag ber, herr talman, att det måtte framställas proposition på detta föredragningsätt.

Herr Olsson i Heden: Då lydelsen af 4 paragrafen är beroende på de beslut, som fattas rörande 9 och 10 paragraferna, skall jag, med anslutning i öfrigt till det förslag angående föredragningsättet, som blifvit framställt af herr Sjö, be att få såsom tillägg härtill hemställa, att 9 och 10 paragraferna måtte föredragas efter 3 paragrafen och därefter 4 paragrafen och så vidare de följande paragraferna i nummerordning.

På därom gjord proposition biföll kammaren det af herr Sjö framställda förslaget med den ändring däri, som föreslagits af herr Olsson i Heden.

För 25 §, som i anledning häraf först föredrogs, hade Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt § 21 skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för stad, som ej deltagar i landsting:

sju tiondedelar, dock ej mer än hvad i den vid denna förordning fogade bilaga angifves såsom högsta andel för hvarje stad, tillfalla staden;

återstoden insättes i statskontoret;

för stad, som deltagar i landsting:

fem tiondedelar, dock ej mer än hvad i nämnda bilaga angifves såsom högsta andel för hvarje stad, tillfalla staden;

återstoden insättes i statskontoret;

för landsbygdskommunerna:

hela beloppet insättes i statskontoret.

Af de andelar, hvilka sålunda ingå till statskontoret, skall statskontoret utdela:

till landstingen:

fyra tiondedelar och

till hushållningssällskapen:

tre tiondedelar,

dock att dessas andelar sammanlagdt må utgöra, landstingens högst två millioner kronor och hushållningssällskapens högst en million fem hundra tusen kronor.

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

Till grund för fördelningen mellan hushållningssällskapen skall läggas deras områdens folkmängd. Till grund för fördelningen mellan landstingen skall läggas landstingsområdenas folkmängd med iakttagande, att folkmängden för hvarje landstingsområde, inom hvilket ligger stad, som ej deltagar i landsting, minskas med samma stads folkmängd.

Återstående medel fördelas af statskontoret efter folkmängden mellan landsbygdskommunerna och de städer, där rättighet enligt § 11 icke blifvit upplåten.

I motionen II: 242, af herr *Redelius*, hemställdes, att Riksdagen måtte i sedlighetens och nykterhetens intresse besluta, att samtliga brännvinsförsäljningsafgifter, hvaraf delar enligt förslaget skulle tillkomma städer, landsting, hushållningssällskap och landskommuner, skulle helt och hållet ingå till statsverket.

I motionen II: 255 hade herr *Erikson* i Öfre Odensvi jämte fyra andra ledamöter af Andra Kammaren föreslagit, att Riksdagen för sin del måtte besluta om sådan ändring uti Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående försäljning af brännvin, att utaf de för detaljhandeln med brännvin utgående bevillningsafgifter af 15 öre för liter endast $\frac{2}{3}$ fortfarande måtte utgå till fördelning emellan städer, landsting, hushållningssällskap och landskommuner, men att $\frac{1}{3}$ skulle ingå direkt till statsverket, efter 10 år ytterligare $\frac{1}{3}$ öfverföras till statsverket och att efter tjugu år hela den ifrågavarande bevillningsafgiften skulle oafkortad ingå till statsverket.

Herr *Johansson* i Jönköping jämte ytterligare elfva af Andra Kammarens ledamöter framställde i motionen II: 254 det förslag, att Riksdagen i samband med antagandet af Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till ny förordning angående försäljning af brännvin ville fatta beslut om ett tillägg till samma förordning, genom hvilket stadgades

a) att den enligt nämnda förslag hvarje kommun tillkommande andel af inkomsten å brännvinsförsäljningen skulle under det första året efter det förordningen träd i kraft minskas med $\frac{1}{40}$, under det andra året med $\frac{2}{40}$ och så vidare, till dess hvarje andel i sin helhet indragits, samt

b) att de sälunda indragna medlen skulle ställas under statskontorets förvaltning för att enligt de närmare föreskrifter, hvilka Riksdagen komme att framdeles utfärda, användas till bekostande af åtgärder, som afsåge att motarbete missbruket af rusgifvande drycker och upphäfva de fördärflika verkningarna af ett sådant missbruk.

Herr *Matsson* hade i motionen II: 263 yrkat, att Riksdagen

uti Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående försäljning af brännvin måtte besluta sådan ändring,

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*

att den enligt nämnda förordning hvarje kommun tillkommande andel af de afgifter, som inflöte för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom af den nettovinst, som bolag enligt § 21 i förslaget skulle afstå, minskades under det andra året, efter det brännvinsförsäljningsförordningen trädte i kraft, med en sextiondedel, under det tredje med två sextiondedelar, under det fjärde med tre sextiondedelar och så vidare, till dess kommunalandelarna helt och hållet indragits,

(Forts.)

samt att de sålunda indragna medlen skulle af statskontoret förvaltast.

Herr *Hörnsten* hade i motionen II:272 i fråga om brännvinsförsäljningsmedlens fördelning föreslagit, att de försäljningsavgifter, som genom den nya lagens antagande skulle öfverflyttas från städer till landsbygd, i stället måtte ingå till statsverket för att efter Riksdagens pröfvande i form af speciella understöd tilldelas landskommuner till hjälp vid missväxt och andra af naturkrafter förorsakade skador, till förebyggande af epidemiska sjukdomars spridande och dessutom i allmänhet till nykterhetsundervisningens befrämjande och botande af de skador rusdrycksbruket framkallat.

I motionen I:47 hade herr *Åkerberg* föreslagit, att 25 § skulle erhålla följande lydelse:

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt § 21 skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för stad:

en fjärdedel af bolagets nyssnämnda afgifter och nettovinst tillfalla staden;

återstoden insättes i statskontoret;

för landsbygd:

hela beloppet insättes i statskontoret.

Af de andelar, hvilka sålunda ingå till statskontoret, skall statskontoret utdela:

a) *till landstingen och städer, som ej deltaga i landsting:*

ett belopp motsvarande en femtedel af samtliga afgifter och vinstmedel för riket;

b) *till hushållningssällskapen:*

ett belopp motsvarande en åttiondedel af samtliga afgifter och vinstmedel för riket.

Till grund för fördelningen dels mellan landstingen och

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*

(Forts.)

städer, som ej deltaga i landsting, dels ock mellan hushållnings-sällskapen skola läggas i det förra fallet landstingsområdenas och nämnda städers, i det senare fallet hushållnings-sällskapso-mrådenas folkmängd.

c) återstående medel fördelas efter folkmängden mellan samtliga kommuner i riket.

I motionen II: 243 hade herr *Johansson* i Möllstorp jämte två andra ledamöter af Andra Kammaren föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, det 25 § måtte få följande förändrade lydelse:

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt § 21 skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för stad, som ej deltagar i landsting:

sex tiondelar tillfalla staden;

för stad, som deltagar i landsting:

fyra tiondelar, dock ej mer än högst fyra kronor för hvarje af stadens invånareantal efter näst föregående års folkmängds-uppgift, tillfalla staden;

återstoden insättes i statskontoret;

för landsbygdskommunerna:

hela beloppet insättes i statskontoret.

Af de andelar, hvilka — — — — —
enligt § 11 icke blifvit upplåten.

Herr *Olsson* i Heden hade i motionen II: 248 framlagt följande förslag till lydelse af 25 §:

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt § 21 skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för stad, som ej deltagar i landsting:

a) om detaljhandeln är å bolag öfverlåten:

sex tiondedelar tillfalla staden, återstoden jämte i § 20 mom. 3 bestämd försäljningsavgift insättes i statskontoret;

b) om detaljhandeln är genom auktion öfverlåten:

sex tiondedelar tillfalla staden;

för stad, som deltagar i landsting:

a) om detaljhandeln är å bolag öfverlåten:

fyra tiondedelar tillfalla staden, återstoden jämte i § 20 mom. 3 bestämd försäljningsavgift insättes i statskontoret;

b) om detaljhandeln är genom auktion öfverlåten:

fyra tiondedelar tillfalla staden;

för landsbygdskommunerna:

hela afgiften insättes i statskontoret.

Af de andelar och afgifter, hvilka sålunda ingå till statskontoret, skall statskontoret utbetala:

till landstingen:

två millioner kronor;

till hushållningssällskapen:

en millionfemhundredratusen kronor;

till nykterhetens befrämjande:

fyratioåttatusen kronor;

till afsättning till drinkareasyler:

ett hundredratusen kronor;

till arbetareförsäkringsfond:

tre hundredratusen kronor;

återstoden delas lika efter folkmängd mellan städer och köpingar, i hvilka detaljhandeln icke varit å bolag öfverlätten samt landsbygdskommunerna.

Till grund för fördelningen — — — samma stads folkmängd.

Vid fördelningen till landsbygdskommuner samt till de städer och köpingar, där detaljhandel med brännvin icke blifvit upplåten, skall hvarje sådan kommun erhålla del efter sin folkmängd.

Medel till nykterhetens befrämjande må hufvudsakligast utgå såsom hyresbidrag till samlingslokal och läsrum samt till inköp af för nykterheten och sedligheten ändamålsenlig litteratur.

Ansökan om sådana medel skall skriftligen göras, i stad hos stadsfullmäktige eller allmän rådstuga och på landet hos kommunalstämman, och bör sådan ansökan vara åtföljd af noggrann uppgift, på hvad sätt medlen skola användas. Därest bifall af den kommunala myndigheten erhållits, skall dennas protokoll af sökanden till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifvas, som äger slutligen pröfva gjord ansökan och densamma bifalla eller afslå.

Bifaller Kungl. Maj:ts befallningshafvande gjord ansökan, äger statskontoret att det beviljade beloppet utbetala.

Ansökan om medel till nykterhetens befrämjande skall vara inlämnad till den kommunala myndigheten inom december månad före det år, ansökningen afser, och till Kungl. Maj:ts befallningshafvande senast före första april nästföljande år.

Högst två tusen kronor äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande inom hvarje län sammanlagdt till inkomna ansökningar bevilja. Hvad reserverade medel till asyl för drinkare och arbetareförsäkringsfond beträffar, äger endast Riksdagen däröfver besluta.

Följande fördelningsförslag hade blifvit framställt i den inom Andra Kammaren af herr *Räf* väckta motionen n:o 253, i hvars syfte två andra af kammarens ledamöter instämt:

Förslag till förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*
(Forts.)

De afgifter, som enligt föreliggande förslag till förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag skall afstå, skola ofkortade ingå till statskontoret och där på följande sätt fördelas:

till landstingen	2,000,000 kr.
» hushållningssällskapen.....	1,500,000 »

eller inalles 3,500,000 kr.,

hvilka i öfrigt fördelas enligt Kungl. Maj:ts förslag. Af resten: till Stockholms stad högst kr. 4 pr invånare; till andra städer, som ej deltaga i landsting, högst kr. 3,50 pr invånare; till städer, som deltaga i landsting, högst kr. 3 pr invånare, och till landsbygdskommuner med högst kr. 1 pr invånare, eller i proportion till dessa siffror, där medlen ej motsvara fördelning enligt desamma.

Af sannolikt uppkommen behållning fördelas under första verksamhetsåret högst $2\frac{3}{4}$ millioner kronor, andra $2\frac{1}{2}$ millioner, tredje $2\frac{1}{4}$ millioner och så vidare, fallande med $\frac{1}{4}$ million kronor pr hvarje år under en öfvergångsperiod af 10 år, till de städer, hvilkas inkomster af brännvinsförsäljningsafgifter komma att understiga motsvarande inkomster från försäljningsåret 1902—1903, och skall denna fördelning ske i proportion till berörda minskning.

Möjligtvis uppkommande återstod afsättes till förökade åtgärder för ändamålsenlig vård åt sinnessjuka och idioter, dryckenskapens bekämpande, betäckande af oförmodade utgifter, såsom tillfällig hjälp vid farsoter, missväxt, större frost- och hagelskador, eldsvådor och andra olyckor, där större arbetspersonaler blifva arbetslösa och skadade, etc.

Herr *Trapp* hemställde i motionen II:265, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag till § 25 i förordningen angående försäljning af brännvin, måtte besluta att åt denna paragraf gifva följande lydelse:

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt § 21 skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för stad, som ej deltagar i landsting:

sex tiondedelar;

återstoden insättes i statskontoret;

för stad, som deltagar i landsting:

fyra tiondedelar;

återstoden insättes i statskontoret;

för landsbygdskommunerna:

hela beloppet insättes i statskontoret.

Af de andelar, hvilka sålunda ingå till statskontoret, skall statskontoret utdela:

till landsting:

tjugu hundraedelar af den behållna inkomsten af årets brännvinsförsäljningsmedel i hela riket, och till hushållningssällskapen:

tolf och en half hundraedelar af den behållna inkomsten af årets brännvinsförsäljningsmedel i hela riket.

Till grund för fördelningen emellan landstingen skall läggas landstingsområdenas folkmängd med iakttagande, att folkmängden för hvarje landstingsområde, inom hvilket ligger stad, som ej deltagar i landsting, minskas med samma stads folkmängd. Till grund för fördelningen mellan hushållningssällskapen skall läggas deras områdens folkmängd.

Återstående medel fördelas af statskontoret efter folkmängden mellan samtliga kommuner i riket.

Under anförande, att det med hänsyn till vissa af motionären påvisade förhållanden vore både rättvist och billigt, att fördelningen mellan stad och land blefve jämnare, hemställde herr *Jonsson* i Hökhult i den ofvan omförmälda motionen II: 249, »att det af Kungl. Maj:t framlagda förslag till förordning angående försäljning af bränvin måtte undergå de ändringar, hvartill det jag ofvan anført må gifva anledning».

I den inom Första Kammaren af herr *Swartz* jämte ytterligare tio af kammarens ledamöter väckta motionen n:o 44 samt i den inom Andra Kammaren af herr *Widén* väckta motionen n:o 236, i hvilken tre af denna kammares ledamöter instämt, hade framställts från Kungl. Maj:ts afvikande förslag till beräkningsgrund för de andelar, hvilka högst skulle tillkomma städerna.

Härutinnan hade herr *Swartz* jämte medmotionärer föreslagit, att Riksdagen ville besluta:

dels att de städer och vissa köpingar tillkommande högsta andelar af brännvinsförsäljningsmedlen måtte bestämmas till den högsta inkomst, stad eller köping i sådant hänseende åtnjutit under något af försäljningsåren 1885/1886—1903/1904, med afrundning till jämna tusental i enlighet med hvad Kungl. Maj:t å sidan 72 i det vid den nådiga propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet angifvit;

dels att, för den händelse socken eller sockendel inkorporerades med stad, stadens högsta andel af brännvinsförsäljningsmedlen skulle höjas med det belopp, afrundadt enligt de å sidan 72 i Kungl. Maj:ts proposition angifna grunder, hvartill socknens andel af sagda medel uppgick året näst före inkorporeringen, eller — i händelse af sockendels inkorporering — till ett på ofvan nämndt sätt afrundadt belopp, motsvarande den enligt invånareantalet på sockendelen belöpande andelen af de året före in-

Förslag till förordning angående försäljning af bränvin.
(Forts.)

Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.
(Forts.)

korporeringen socknen i dess helhet tillkommande brännvinsförsäljningsmedel.

Herr *Widéns* berörda motion afsåge åter, att de i den vid Kungl. Maj:ts författningsförslag fogade bilaga bestämda, städerna och vissa köpingar tillkommande högsta andelar af brännvinsförsäljningsmedlen måtte bestämmas med ledning af den medelinkomst, som stad eller köping i sådant hänseende åtnjutit under de fem försäljningsåren 1898/1899—1902/1903, med afrundning till jämna tusental i enlighet med hvad Kungl. Maj:t å sidan 72 i det vid propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet angifvit.

I tre inom Andra Kammaren väckta motioner angående höjande af några städers andelar i försäljningsmedlen till högre belopp än hvad i den vid Kungl. Maj:ts proposition fogade bilaga för dem angåfves såsom maximum, framställdes följande yrkanden, i motionen n:o 229 af herr *Andersson* i Västra Nöbbelöf, att Ystads andel måtte höjas från 33,000 till 52,000 kronor, i motionen n:o 238 af herr *Vahlquist*, att Motalas andel måtte höjas från 13,000 till 23,000 kronor, och i motionen n:o 256 af herr *Pantzarhielm*, att Landskronas andel höjes från 39,000 till 74,000 kronor.

En ny beräkningsgrund för fördelandet af de andelar af brännvinsförsäljningsmedlen, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tillkomma hushållningssällskapen, hade framlagts i motionerna I: 41 af herrar *af Ekenstam* och *Björlin* samt II: 234 af herr *Broander*, i hvilka motioner anhållits, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag hvad anginge 25 §, måtte besluta, att nämnda paragraf skulle erhålla följande lydelse:

»De afgifter (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — — —

högst en million femhundredratusen kronor.

Vid fördelningen mellan hushållningssällskapen skall hvarje hushållningssällskap först erhålla ett belopp af 25,000 kronor. Till grund för fördelningen af hvad därutöfver återstår af hushållningssällskapen tillkommande andel skall läggas deras områdens folkmängd på landsbygden.

Till grund för fördelningen mellan landstingen (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — — — icke blifvit upplåten.»

I motionen I: 45 hade herr *von Mentzer* föreslagit, att Riksdagen behagade besluta, att 25 § efter den formulering, som utskottet kunde komma att affatta, ändrades sålunda, att en gräns bestämdes, hvilken andelarna till landsbygdskommunerna

och de städer, där rättighet enligt förslagets § 11 icke blifvit upplåten, ej finge öfverstiga, och att, sedan städer, landsting, hushållningssällskap och landsbygdskommuner erhållit de högsta belopp, som blefve dem tillerkända af brännvinsförsäljningsmedlen, återstoden af dessa medel ansloges till bildande af en fond för sådana ändamål, som afsåge att minska dryckenskapen och bota de skador, densamma åstadkomme.

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*
(Forts.)

I motionen II: 266 hade herr *Ahlstrand* anhållit, att Riksdagen, med ändring af Kungl. Maj:ts förslag till 25 §, måtte besluta att åt denna paragraf gifva följande lydelse:

De afgifter, som enligt denna förordning — — — (lika lydande med Kungl. Maj:ts förslag) — — — — — minskas med samma stads folkmängd.

Återstående medel fördelas af statskontoret efter folkmängden mellan samtliga kommuner i riket.

I den af herr *Pettersson* i Södertälje jämte ytterligare 45 af Andra Kammarens ledamöter väckta motionen II: 270 hemställdes:

att Riksdagen måtte för sin del besluta det tillägg till 25 §, att ett belopp, motsvarande en procent af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen för hela riket, skulle af den i statskontoret insatta behållningen af ifrågavarande medel årligen afsättas till en under statskontorets förvaltning ställd fond att efter Kungl. Maj:ts förordnande användas till nykterhetsverksamhetens främjande.

Slutligen hade af herr *Wieselgren* i motionen I: 42, såvidt nu vore i fråga, föreslagits, att till förslagets 25 § måtte fogas

dels föreskriften, att de i enlighet med paragrafens bestämmelser fördelade medlen af städer, landsbygdskommuner och landsting i främsta rummet skulle användas till bestridande af utgifter för fattigvård, sjukvård och barnavård eller andra, företrädesvis för de arbetande klasserna nyttiga ändamål, däribland särskildt deras behof af egna hem,

dels ock tredje momentet af § 22 i kungl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande paragraf måtte lyda sålunda:

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt 21 § skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

för stad:

en fjärdedel af bolagets nyssnämnda afgifter och nettovinst tillfaller staden;
återstoden insättes i statskontoret;

för landsbygd:

hela beloppet insättes i statskontoret.

Af de andelar, hvilka sålunda ingå till statskontoret, skall statskontoret

dels afsätta ett belopp, motsvarande en hundradedel af samtliga afgifter och vinstmedel för riket, för att efter Kungl. Maj:ts förordnande användas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder;

dels ock utdela:

till landstingen och städer, som ej deltaga i landsting:

ett belopp motsvarande en femtedel af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen;

till hushållningssällskapen:

ett belopp motsvarande en åttendedel af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen.

Till grund för fördelningen dels mellan landstingen och städer, som ej deltaga i landsting, dels ock mellan hushållningssällskapen skall läggas i det förra fallet landstingsområdenas och nämnda städers, i det senare fallet hushållningssällskapsområdenas folkmängd.

Återstående medel fördelas af statskontoret efter folkmängden mellan samtliga kommuner i riket.

Vid denna paragraf hade afgifvits reservation af herr *Almgren*, med yrkande om bifall till den af herr Trapp väckta motionen II: 265.

Öfvergångsstadgandena i den del, som enligt kammarens beslut skulle företagas till afgörande i sammanhang med 25 §, skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag erhålla följande lydelse:

Denna förordning träder i kraft, i fråga om stad den 1 oktober 1907 samt beträffande landsbygden den 1 november 1907.

Bolags nettovinst för försäljningsåret från och med den 1 oktober 1906 till den 1 oktober 1907 fördelas enligt föreskrifterna i kungl. förordningen den 24 maj 1895 angående försäljning af brännvin.

Det försäljningsår, som börjar i stad den 1 oktober 1907 samt å landet den 1 november 1907, skall anses sluta med den 31 december 1908.

För tiden till och med år 1925 skola med afseende å inkomst af brännvinsförsäljningsmedlen till städerna räknas de köpingar, i hvilka under försäljningsåret 1904—1905 minuthandel med och utskänkning af brännvin varit jämlikt § 11 mom. 2 i kungl. förordningen den 24 maj 1895 öfverlättna åt bolag.

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin*
(Forts.)

Herr *Olsson* i Heden hade i motionen II: 248 föreslagit följande lydelse för öfvergångsstadgandena:

Denna förordning träder i kraft i stad den 1 oktober 1910 och å landsbygden den 1 november 1910. Bolags nettovinst för försäljningsåret från och med den 1 oktober 1909 till den 1 oktober 1910 fördelas enligt föreskrifterna i nådiga förordningen den 24 maj 1895 angående försäljning af brännvin. Det försäljningsår, som börjar i stad den 1 oktober 1910 och å landsbygden den 1 november 1910, slutar med den 31 december 1911.

I motionen II: 257, väckt af herrar *Danielsson* och två andra ledamöter af Andra Kammaren, hade föreslagits, att första punkten i öfvergångsstadgandena måtte lyda sålunda: Denna förordning träder i kraft, i fråga om stad den 1 oktober 1907 och beträffande landsbygden den 1 november 1907. Dock skall § 4 med ingången af år 1906 träda i tillämpning beträffande sådana gästgifverier, som omförmälas i § 10.

I motionen I: 47 hade herr *Åkerberg* föreslagit, att öfvergångsstadgandena skulle uti nu ifrågavarande del erhålla denna lydelse:

Denna förordning träder i kraft, i fråga om stad den 1 oktober 1907 samt beträffande landsbygden den 1 november 1907.

Bolags nettovinst för det försäljningsår, som börjar i stad den 1 oktober 1906 och å landsbygden den 1 november samma år, fördelas enligt föreskrifterna i kungl. förordningen den 24 maj 1895 angående försäljning af brännvin.

Det försäljningsår, som börjar i stad den 1 oktober 1907 samt å landet den 1 november 1907, skall anses sluta med den 31 december 1908.

Städerna skola de första nio åren, under hvilka denna förordning äger tillämpning, åtnjuta, utöfver de genom § 25 dem tillerkända andelar, af de i hvarje stad inflytande brännvinsförsäljningsmedlen

första året	22,5	hundrededelar
andra »	20	»
tredje »	17,5	»
fjärde »	15	»
femte »	12,5	»
sjätte »	10	»
sjunde »	7,5	»
åttonde »	5	»
nionde »	2,5	»

Förslag till
förrordning
angående
försäljning
af brännvin.
(Forts.)

För tiden till och med år 1925 skola med afseende å inkomst af brännvinsförsäljningsmedlen till städerna räknas de öfriga orter, i hvilka under försäljningsåret 1904—1905 minuthandel med och utskänkning af brännvin varit jämlikt § 11 mom. 2 i kungl. förordningen den 24 maj 1895 öfverlåtna åt bolag.

I motionen II: 243 hade herr *Johansson* i Möllstorp jämte två medmotionärer förklarar sig anse följande öfvergångsstadgande lämpligt:

Har stad under försäljningsåret 1902—1903 haft större inkomster än som enligt § 25 skulle densamma tillfalla, skall den bibehållas vid samma inkomst till så stor del, att inkomsten för hvarje år efter det denna förordning träd i gällande kraft endast nedsättes med $\frac{1}{20}$ årligen af det belopp, staden uppbar för försäljningsåret 1902—1903, intill dess beloppet nedgått till hvad i § 25 stadgas såsom gällande.

Inom Första Kammaren hade af friherre *Beck-Friis* jämte elfva andra af kammarens ledamöter och inom Andra Kammaren hade af herr *Elman* jämte ytterligare sexton af denna kammares ledamöter väckts lika lydande motioner, hvilka vore betecknade, den förstnämnda med n:o 48 och den senare med n:o 273, och i hvilka föreslagits, att vid fördelningen af de medel, som skulle tillkomma landsting och hushållningssällskap, måtte iakttagas, att under tiden till den 1 januari 1910 de olika landstingen och hushållningssällskapen skulle erhålla andelar i förhållande till hvad de åtnjutit under året 1902—1903, och att alltså häraf föranledd ändring måtte vidtagas i öfvergångsstadgandet.

I motionen II: 264, af herrar *Jönsson* i Yngsjö och *Andersson* i Löfhult, hade hemställts, att fjärde stycket i öfvergångsstadgandena måtte erhålla följande förändrade lydelse:

För tiden till och med år 1925 skola med afseende å inkomst af brännvinsförsäljningsmedlen till städerna räknas icke blott de köpingar, i hvilka under försäljningsåret 1904—1905 minuthandel med och utskänkning af brännvin varit jämlikt § 11 mom. 2 i kungl. förordningen den 24 maj 1895 öfverlåtna åt bolag, utan äfven alla de sambällen, hvilka vid tiden för den nya förordningens trädande i kraft innehafva köpingsrättigheter och före utgången af år 1925 af Kungl. Maj:t erhållit tillstånd att å bolag öfverlåta berörda försäljningsrätt.

Enligt utskottets förslag skulle den del af öfvergångsstadgandena, hvarom nu är fråga, lyda sålunda:

Denna förordning träder i kraft, i fråga om stad den 1 oktober 1907 samt beträffande landsbygden den 1 november 1907.

Bolags nettovinst för det försäljningsår, som börjar i stad den 1 oktober 1906 och å landsbygden den 1 november samma år, fördelas enligt föreskrifterna i kungl. förordningen den 24 maj 1895 angående försäljning af brännvin.

Förslag till förordning angående försäljning af brännvin.

Det försäljningsår, som börjar i stad den 1 oktober 1907 samt å landet den 1 november samma år, skall anses sluta med den 31 december 1908.

(Forts.)

Städerna skola de första nio försäljningsåren, under hvilka denna förordning äger tillämpning, åtnjuta, utöfver de genom 25 § dem tillerkända andelar, af de i hvarje stad inflytande brännvinsförsäljningsmedlen

första året	22,5	hundrededelar
andra »	20	»
tredje »	17,5	»
fjärde »	15	»
femte »	12,5	»
sjätte »	10	»
sjunde »	7,5	»
åttonde »	5	»
nionde »	2,5	»

För tiden till och med år 1925 skola med afseende å inkomst af brännvinsförsäljningsmedlen till städerna räknas de öfriga orter, i hvilka under försäljningsåret 1904—1905 minuthandel med och utskänkning af brännvin varit jämlikt § 11 mom. 2 i kungl. förordningen den 24 maj 1895 öfverlättna åt bolag.

Efter föredragning af 25 § och nu ifrågavarande del af öfvergångsstadgandena begärdes ordet af

Herr Räf, som yttrade: Herr talman! Jag föreslår, att Riksdagen — med afslag å hvad Kungl. Maj:t hemställt i § 25 af det i propositionen n:o 79 framlagda förslaget till förordning angående försäljning af brännvin äfvensom med afslag å utskottets förslag till ändrad lydelse af samma paragraf — måtte antaga följande, som med ett par mindre förändringar är en direkt afskrift af första delen af klämman af min med flere motion n:o 253.

De afgifter, som enligt föreliggande förslag till förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag skall afstå, skola oafkortade ingå till statskontoret och där på följande sätt fördelas:

till landstingen	2,000,000	kr.
» hushållningssällskapen	1,500,000	»

eller inalles 3,500,000 kr.

Af resten afsättes ett belopp, motsvarande en hundrededel af samtliga afgifter och vinstmedel för riket, för att efter Kungl.

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*
(Forts.)

Maj:ts förordnande användas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder, hvarefter

Stockholms stad erhåller högst 4 kronor pr invånare, städer, som ej deltaga i landsting, högst 3 kronor 50 öre pr invånare,

städer, som deltaga i landsting, högst 3 kronor pr invånare, landsbygdskommuner högst 1 krona pr invånare, eller i proportion till dessa siffror, där medlen ej motsvara fördelning enligt desamma.

Af sannolikt uppkommen behållning fördelas under första verksamhetsåret högst 2 $\frac{3}{4}$ millioner kronor, andra 2 $\frac{1}{2}$ millioner, tredje 2 $\frac{1}{4}$ millioner och så vidare, fallande med $\frac{1}{4}$ million kronor pr hvarje år under en öfvergångsperiod af 10 år, till de städer, hvilkas inkomster af brännvinsförsäljningsafgifter komma att understiga motsvarande inkomster från försäljningsåret 1902—1903, och skall denna fördelning ske i proportion till berörda minskning.

Möjligtvis uppkommande återstod afsättes för att efter Kungl. Maj:ts förordnande användas till förökade åtgärder för ändamålsenlig vård åt sinnessjuka och idioter, betäckande af oförmodade utgifter, såsom tillfällig hjälp vid farsoter, missväxt, större frost- och hagelskador, eldsvådor och andra olyckor, där större arbetspersonaler blifva arbetslösa och skadade.

Herr Widén: Herr talman! Det hade icke varit min mening att redan nu uppträda i den här frågan. Jag hade tänkt mig, att detta skulle ske först litet längre fram. Men då jag som stadsrepresentant och särskildt som representant för åtskilliga *smärre* städer måste vara djupt intresserad af den föreliggande frågan, har jag ansett, att jag icke kunde låta diskussionen, såsom eljest synes skolat blifva fallet, avslutas, utan att jag fått säga några ord i frågan.

Det är nog så, att stadsrepresentanterna och städernas invånare i allmänhet med ganska mycken oro och bekymmer ha förnummit det förslag, som här af utskottet framlagts. Och jag kan för min del icke finna annat, än att detta icke saknar skäl, i all synnerhet hvad beträffar de smärre städerna, för hvilka den minskning i inkomst, som utskottets förslag skulle medföra, spelar en så mycket större roll, som de hafva mindre förmåga att bära densamma. Detta förslag har också för städerna kommit ganska *oväntadt*. Jag sade *oväntadt*, ty visserligen har man alltid väntat och måst vänta hvad som för öfrigt är öfverensstämmande med billighet, att en mera genomgripande reform af brännvinsförsäljningsförordningen nödvändigtvis skulle medföra en begränsning af städernas andel i brännvinsförsäljningsmedlen. Men att det skulle gå så långt som utskottet föreslagit, därom har man nog icke haft någon förväntan, förrän på allra senaste tiden. I den motion, som af herr Ivar Månsson i Trää

och 22 andra landtmän i denna kammare framlades vid riksdagen 1902 och som låg till grund för den Riksdagens skrifvelse, hvilken föranledt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, yrkades visserligen en begränsning af städernas andel i brännvinsförsäljningsmedlen, men, som herrarne ha sig bekant, var detta en helt annan begränsning än den, som utskottet nu föreslagit. Enligt nämnda motion skulle städernas andel i brännvinsförsäljningsmedlen begränsas till ett maximum af 5 kronor per individ, och det är ju i alla fall något helt annat än det förslag, som nu föreligger, och vida förmånligare för städerna. Icke heller de motioner, som nu framställts här i kammaren från landtmannahåll, ha i allmänhet gått så långt som utskottet. Härifrån finnes egentligen icke mer än ett enda undantag, nämligen den motion, som afgifvits af en ledamot på kalmarbänken; men denna saknade både motivering och någon utförd kläm samt kunde därför knappast tilläggas någon vidare betydelse. De öfriga motionerna voro vida billigare mot städerna. I en del af dem påyrkas en nedsättning till $\frac{4}{10}$ för städerna; i andra, som togo mera, påyrkades längre öfvergångstid, 40 à 60 år; i allmänhet voro de förmånligare för städerna än utskottets nu förevarande förslag. Jag tänker naturligtvis här icke heller på den motion, som kommit fram under sista tiden af utskottets arbete och afgifvits i Första Kammaren af herr Åkerberg. Denna motion afsåg nämligen allenast att framlägga utskottets då redan intagna ståndpunkt för Riksdagen.

Emellertid är det nu, som vi veta, så, att städernas andel i brännvinsförsäljningsmedlen skulle komma att minskas med betydande belopp. För t. ex. Nyköping går ifrågavarande minskning till öfver 15,000 kronor, det vill säga nära $\frac{1}{3}$ af hvad staden förut haft af brännvinsförsäljningsmedlen. För flera städer utgör minskningen mer än $\frac{1}{3}$ och för Stockholm nära hälften af hvad hittills åtnjutits. Det är alldeles gifvet, att detta skall ha mycket stort inflytande på städernas ekonomi och att många, särskildt de minsta, skulle få mycket svårt att reda sig efter en så vidtgående minskning. De ha i tanke på, att dessa brännvinsmedel skulle fortfarande utgå eller åtminstone icke minskas så, som här blifvit föreslaget, iklädt sig kostnader, med hvilka de gagnat icke endast sig själfva, utan äfven det allmänna. De ha sört på ett jämförelsevis tillfredsställande sätt för fattigvård och sjukvård; de ha underkastat sig uppoffringar för kommunikationsväsendet i mycket stor skala. För dessa ändamål ha de i allmänhet måst taga upp lån med en återbetalningstid, som naturligtvis icke skall vara slut med den öfvergångstid, som här föreslagits.

Det är dessutom det felet med den princip, som skulle gälla för den ifrågavarande minskningen, att de städer, som skött sina brännvinsaffärer på ett mindre lämpligt eller mindre praktiskt sätt, förlora mindre än de, där bolagen skött affärerna bättre.

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*

(Forts.)

*Förslag till
föreslagnings
angående
föreslagnings
af brännvin.
(Forts.)*

Denna premiering af de städer, hvilkas brännvinsbolag skötts på ett mindre tillfredsställande sätt, kan väl ej vara lämplig. Så t. ex. finnes inom Södermanlands län icke ett enda brännvinsbolag, som icke själf utöfvar sina utminuteringsrättigheter. Dessa bolag kunna således icke draga den åsyftade vinsten af den förändring, som är föreslagen, i syfte att bolagen skola blifva i tillfälle att draga större vinst af utminuteringsrättigheterna, än på många håll nu äger rum. Därför skulle också dessa städer drabbas vida hårdare än vissa städer i andra län, som haft liten andel i brännvinsmedlen, därför att de i denna del skött sina affärer på ett mindre lämpligt sätt.

Jag nämnde nyss, att den ifrågavarande öfvergångstiden icke är tillräcklig med afseende på de låneförpliktelser, som dessa städer ha iklädt sig. I förslaget är, som herrarne finna, öfvergångstiden bestämd till en tid af 10 år. Det är ju ganska märkligt, att, när det gäller att taga ifrån städerna 25 procent af dessa medel, man icke bestämmer öfvergångstiden till 25 år, såsom det borde legat närmast till hands, så mycket mer som, på sätt jag nyss antydde, de låneförbindelser, som dessa städer iklädt sig i tanke att de skulle få behålla brännvinsmedlen något så när oafkortade, i allmänhet äro ställda på 40 års amortering och således vida längre tid än de 10 år, som här föreslagits.

Utskottet har i allmänhet icke varit så synnerligt frikostigt i afseende på motivering till sina förslag. I allmänhet säger det endast, att det icke funnit skäl att bifalla den eller den motionen eller något dylikt, men någon vidare motivering finnes i allmänhet icke. Detta äger äfven rum med afseende på det positiva förslag, som utskottet i detta afseende kommit med. Utskottet säger egentligen endast följande: »Fördelningen bör enligt utskottets åsikt anordnas enligt ett på alla punkter rörligt system utan fastslagna maxima, så att eventuellt uppkommande ökning eller minskning kommer att beröra alla andelsberättigade.» Och utskottet tillägger vidare: »Denna princip, jämte fördelningsgrunder i öfrigt, som bättre än Kungl. Maj:ts förslag tillgodose landsbygdskommunerna, har utskottet funnit förefinnas uti det förslag, som framställts i den inom Första Kammaren af herr Åkerberg väckta motionen n:o 47, hvilken motion af utskottet lagts till grund för utskottets förslag till 25 §.»

Nu tänker man sig kanske, att motiveringen alltså skulle stå i den där motionen. Men där står icke heller någon motivering, så att man får icke veta annat, än att fördelningen skulle anordnas enligt ett rörligt system. Det är alltsammans; huru förslaget skall i siffror taga sig ut och verka; om en så viktig detalj får man alls intet veta.

I afseende på Kungl. Maj:ts förslag har emellertid utskottet anfört några skäl, hvarmed det afsett att motbevisa detta förslag.

Kungl. Maj:t hade antydt, att landsbygdskommunerna, likasom städerna, skulle få ökade inkomster i framtiden, till följd af de förändringar, som föreslagits i 4 och 5 §§ i denna lag, genom hvilka en del brännvin, som nu undandrages beskattning, skulle komma att bättre beskattas, äfvensom att med ökad folkmängd brännvinsförsäljningsmedlen skulle komma att ökas för både städer och landsbygd. Utskottet säger nu i sistberörda afseende: »Det torde icke vara möjligt att med någon säkerhet angifva, huruvida och i hvad mån vidare ökning i landskommunernas andelar kan i framtiden uppstå utöfver den ökning, som enligt hvad nyss visats Kungl. Maj:ts förslag omedelbart skulle medföra. En stigande folkmängdssiffra synes nämligen icke i och för sig föranleda höjning af brännvinsförsäljningsmedlen.»

Och hvad beträffar den andra af Kungl. Maj:t framhållna omständigheten, säger utskottet endast, att det icke läter vara möjligt att beräkna storleken af den ökning, som chefen för finansdepartementet sålunda ställt i utsikt. Utskottet har alltså, med ett ord, velat antyda, att det icke är någon särdeles stor utsikt för att på denna väg det skulle blifva någon ökning till *landskommunernas* förmån, och är därför icke belåtet med Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall i detta sammanhang icke tillåta mig att bedöma, huruvida denna mening är riktig. Men när man sedan kommer och söker trösta städerna därför att de förlora så mycket, då använder man precis samma skäl, som Kungl. Maj:t anfört och som utskottet sökt motbevisa, och säger, att, med den stigande folkmängden och de af Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna, nyss antydda ändringarne i brännvinsförsäljningsförordningen, *städernas* inkomster sannolikt snart komma att ökas. Nu tror jag nog för min del, att en sådan ökning kommer att äga rum, men jag har velat framhålla detta såsom bevis på utskottets sätt att motivera.

Som sagdt, det af utskottet framlagda förslaget är i ekonomiskt afseende så pass ofördelaktigt för städerna och särskildt de små städerna, att en representant, hvilken såsom jag representerar sådana städer, icke kan vara belåten med detsamma.

Jag har icke talat om Kungl. Maj:ts förslag och det tjänar heller icke, enligt min uppfattning, mycket till, då det ju synes vara elimineradt och icke lär kunna gå. Därför har man sökt att få fram något annat förslag, som vore mera acceptabelt och förmånligare för städerna än det af utskottet nu framlagda. Herrarne ha sett på sina pulpeter i dag framlagdt ett förslag till ändring af 25 § jämte öfvergångsstadgandet i brännvinsförsäljningsförordningen. Enligt detta förslag är i § 25, som för öfrigt är lika med utskottets förslag, införd den ändring, att för städerna *en tredjedel* af försäljningsafgifter och nettovinst skulle tillfalla vederbörande stad. Därjämte har man, hvad angår öfvergångsstadgandet, ansett sig kunna göra anspråk på en något längre

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

*Förslag till
förordning
angående
försäljning
af brännvin.*
(Forts.)

öfvergångstid än den af utskottet föreslagna, i det man höjt den från 10 år i banko, så att säga, till 15 år. På detta sätt skulle, som herrarne se, under de 14 första åren städernas inkomster af brännvinsmedel minskas med en hundradedel om året, till dess att man kommit ned till en tredjedel.

Enligt denna amorteringsplan, om jag får kalla den så, skulle under första året, efter det författningen träd i tillämpning, med utgångspunkt från siffran för försäljningsåret 1902—1903, af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen 12,000,000 kronor, till städerna gå en tredjedel, med 4,000,000 kronor, landstingen skulle ha en femtedel eller 2,400,000, hushållningssällskapen en åttendedel eller 1,500,000; till nykterhetsverksamheten skulle afsättas 120,000 kronor och städerna skulle i amortering få 14 procent eller 1,680,000 kronor. Detta gör en summa af 9,700,000 kronor. Till fördelning skulle sedan alltså återstå 2,300,000 kronor. Då man vet, att städernas folkmängd utgör ungefär $\frac{1}{5}$ af rikets hela befolkning, så skulle landsbygdskommunerna komma att erhålla ett belopp af 1,840,000 kronor, hvilket utgör en ökning mot hvad som för närvarande kommer på deras lott af ungefär 330,000 kronor. Och sedermera skulle landsbygdskommunernas andel under de 13 följande åren ökas med en hundradedel för hvarje år.

Då beträffande det föreliggande förslaget till ändring i brännvinsförsäljningsförordningen diskussionen nu skulle få röra sig öfver hela området, är det en annan punkt, som jag ville något beröra, nämligen den, att bolag skulle få inrättas äfven på landsbygden. Då Konungens befallningshafvande i Södermanlands län afgaf yttrande om förslaget till ny brännvinsförsäljningsförordning, afstyrktes på det allra bestämdaste den nyssnämnda nyheten. Man ansåg, att det skulle vara högst skadligt för nykterhetens befrämjande på landsbygden, om bolag där inrättades; det fanns icke ringaste behof af sådana institutioner på landsbygden. I Södermanlands län finns det inga gästgifvaregårdar med brännvinsförsäljning eller andra försäljningsrättigheter på landet, och man reder sig bra därförutan.

Detta är fortfarande min öfvertygelse. Att jag icke tog upp det i min motion berodde på, att jag som stadsrepresentant icke ville väcka den frågan. Men då jag nu har ordet, så vill jag säga, att den ifrågavarande bestämmelsen är sådan, att, om en ändring i densamma icke kan åstadkommas, jag anser, att förslaget i sin helhet rent af hellre borde falla.

Jag vill nu till sist erinra om, att jag för några dagar sedan hade tillfälle att uppträda mot ett ingrepp i statskassan till landsbygdens förmån. Det var då det gällde att höja statsbidraget till väghållningsbesvärets utgörande på landet. Nu gäller det åter ett ingrepp, som till landsbygdens förmån skall göras, men icke i statskassan, utan i städernas kassor. Jag är visserligen af

den åsikten, att tiden är inne för städerna att dela med sig, men ingreppet får icke göras större än skäligen är. Och då Första Kammaren antagit ett moderatort förslag, så hoppas jag, att Andra Kammaren måtte äfven taga det. För min del får jag säga, att detta är det längsta möjliga, hvartill städerna kunna gå, utan fara för sin ekonomi, särskildt de smärre städerna. Och jag skall för min del hellre rösta för afslag å hela det föreliggande förslaget än för utskottets förslag.

Herr talman, på grund af hvad jag framställt, skall jag be att få yrka bifall till nu föreliggande paragraf och bestämmelse om öfvergångstid med den förändringen, att i 25 § sättes efter orden »för stad»: »en tredjedel» i stället för »en fjärdedel», och att i öfvergångsstadgandet, för öfrigt lika med utskottets förslag, fjärde stycket erhåller följande lydelse:

»Städerna skola de första *fjorton* försäljningsåren, under hvilka denna förordning äger tillämpning, åtnjuta, utöfver de genom 25 § dem tillerkända andelar, af de i hvarje stad inflytande brännvinsförsäljningsmedlen

första	året	14	hundrededelar
andra	»	13	»
tredje	»	12	»
fjärde	»	11	»
femte	»	10	»
sjätte	»	9	»
sjunde	»	8	»
åttonde	»	7	»
nionde	»	6	»
tionde	»	5	»
elfte	»	4	»
tolfte	»	3	»
trettonde	»	2	»
fjortonde	»	1	hundrededel.»

Härförutom föreslår jag i 25 § samma ändring, som är gjord i Första Kammaren i afseende på sjätte stycket, eller det stycke, som handlar om den hundrededel, som skulle tillfalla nykterhetsverksamheten, nämligen att orden »efter Kungl. Maj:ts förordnande» strykas.

Häruti instämde herrar *Lindgren* i Oskarshamn, *Bökelund*, *Hjärne*, *Theodor Nordström*, *Darin*, *von Geijer*, *Brock* och *Kronlund*.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman, mina herrar! I ett afseende skall jag be att genast få instämma med den siste ärade talaren, och det är däri, att jag anser, att det föreliggande förslaget, i hvad det afser inrättande af brännvinsförsäljningsbolag på landsbygden, är af den beskaffenhet, att jag hellre ställer mig

Förslag till förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

Förslag till förordning angående försäljning af brännvin. på rent afslag än jag biträder vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag.

I öfriga afseenden har jag däremot en afvikande mening från den förre ärade talaren, ja, jag har också en mening, som är afvikande från den, som gjort sig gällande såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i utskottets betänkande. Under alla de riksdagar, då jag varit i tillfälle att deltaga i behandlingen af detta ärende, har jag alltid satt mig emot, att man skulle göra landsbygdens kommuner mera intresserade af brännvinshandteringen, än hvad de för närvarande äro. Och jag har icke kunnat af någonting, som här förekommit, öfvertygas om motsatsen, utan jag står kvar på den ståndpunkten. Dessutom skall jag be att få säga, att jag anser, om det vore fråga om val mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, att Kungl. Maj:ts förslag vore bättre såtillvida, att Kungl. Maj:t har slagit fast ett maximum för städernas inkomster af brännvinshandteringen. Utskottet har föreslagit en summa, som kan blifva relativ och som förmodligen blir relativ, och då föreställer jag mig, att den anmärkning, som riktats mot vissa städer under den nuvarande ordningen, nämligen att de icke tillräckligt kraftigt hindrat, att brännvinsförsäljningen uppdrifvits för mycket, för att de därigenom skulle få ökade inkomster. Denna anmärkning står fortfarande kvar, och om man tager ifrån städerna vissa inkomster, måste de naturligtvis se till, att de erhålla någon motsvarande ersättning, och hvar komma de att söka den, om icke på dessa områden? På grund af dessa synpunkter kan jag icke vara med om utskottets förslag.

Till detta skall jag be att få lägga ett nytt motiv. På kammarens bord och herrarnes pulpeter ligger för närvarande lagutskottets betänkande n:o 62, i hvilket utskottet föreslagit Riksdagen att i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära vissa förändringar i fattigvårdsförordningen, däribland den förändringen med afseende på statens bidrag för fattigvårdsväsendet, att det skulle bli väsentligt högre och staten träda kraftigare, ja, mycket kraftigt emellan, då det gäller den sjukvård, som fattigvårdssamhällena för närvarande få dragas med. Detta är ett område, som beröres af åtskilliga motioner, väckta i sammanhang med den förvarande kungl. propositionen. Hvad tror man resultatet skulle bli, därest det nu blefve ett sådant riksdagsbeslut i fråga om brännvinsmedlen, som här föreslagits? Landskommunerna i första hand skulle få en rundligare summa af brännvinsmedlen. Om man sedan förutsätter, att Riksdagen skrifver så som lagutskottet förordat och ett förslag sedan framkomme, att landsbygden och äfven städerna i förut antydda fall skulle få större bidrag af staten till fattigvårdsändamål, så befarar jag, att man komme att säga: nej, nu ha ni fått brännvinsmedlen och därmed få ni vara nöjda. Och detta skulle kunna försvaras, om icke lag-

utskottet med sitt förslag haft en annan afsikt, den nämligen, att genom statens trädande emellan på detta område den skriande olägenhet, som gör sig gällande inom landet i fråga om den ojämna fattigvårdstungan, skulle bli en smula utjämnad. Ty detta ligger i lagutskottets hemställan och motivering.

Förslag till förordning angående försäljning af brännvin.
(Forts.)

På grund af hvad jag nu i korthet anfört och utan att vid detta tillfälle ingå på de olika detaljerna, tager jag mig friheten yrka afslag å den föredragna paragrafen, men anhåller jag på samma gång att få föreslå, att en skrifvelse måtte aflätas af följande lydelse:

att Riksdagen måtte — med afslag å hvad Kungl. Maj:t hemställt i 25 § af det i propositionen n:o 79 framlagda förslaget till förordning angående försäljning af brännvin äfvensom med afslag å utskottets förslag dels till ändrad lydelse af samma paragraf, dels ock till öfvergångsstadgande — i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta verkställa utredning, under hvilka villkor en successiv indragning till statsverket af brännvinsförsäljningsmedlen i deras helhet må kunna ske, utan att kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens ekonomi, som nu till icke oväsentlig del hvilat på inkomster af ifrågavarande medel, utsättes för kännbara och hastiga rubbningar, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen må föranleda.

Jag har nämligen föreställt mig, att efter indragningen af dessa försäljningsmedel staten skulle träda emellan, där det behöfdes, så att det icke skulle blifva så kännbart, och att bidragen skulle successivt komma stads- och landskommuner till godo i den ordning, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreslå.

Med herr Olsson i Mårdäng förenade sig herrar *Eriksson* i Bäck och *Matsson*.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

§ 9.

Herr *L. K. Brock* aflämnade en af honom och herr *A. C. Bökelund* undertecknad motion, n:o 291, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 19 och 25 kap. strafflagen.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 10.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af Gottlands artillerikårs, inom Visby stad belägna kaserntomt med därå befintliga byggnader,

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af tomtplatser å kronoparken Bjurfors i Kopparbergs län,

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af byggnadstomter vid Lakaträskis järnvägsstation å Djupsjö kronopark i Norrbottens län,

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Örebro stad af mark för utvidgning af högre allmänna läroverkets i Örebro gårdstomt,

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af Västernorrlands regementes förra mötesplats Sånge mo,

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift å arrendeafgifterna för arrendeåret 1904—1905 för två utarrenderade kronoegendomar i Stockholms län,

n:o 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse af kronans rätt till lägenheten Södra Fördärfvet n:is 86 och 87 å Filipstads stads område,

n:o 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af byggnadstomter å kronopark vid Nattavara järnvägsstation i Norrbottens län,

n:o 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af lägenheter och tomtplatser å förra profossbostället $\frac{3}{4}$ mantal Fjälkinge n:is 5, 30 och 35 i Kristianstads län,

n:o 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af $\frac{1}{4}$ mantal Knipe eller Mörlanda med Hofsbros kvarn i Älfsborgs län,

n:o 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af lägenheter å förra trumpetarbostället $\frac{1}{3}$ mantal Söndraby n:o 2 i Vedby socken af Kristianstads län,

n:o 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af förra militiebostället Gislöf n:is 22 och 30 i Malmöhus län,

n:o 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afsöndring af mark från Borgholms kungsladugård i Kalmar län,

n:o 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från kronohemmanen Vallen n:is 1 och 2 i Västernorrlands län,

n:o 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

upplåtelse af en tomtplats å Strömsholms kungsladugård n:o 1 i Västmanlands län,

n:o 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Örebro stad af de landssekretern, landskamrern och landtränmästaren i Örebro län förr anslagna löningsjordar, belägna å den s. k. Boskärsängen inom Örebro stads område,

n:o 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra regementsskrifvarbostället $\frac{3}{4}$ mantal Vida n:o 1 i Södermanlands län hörande obebyggd utäga,

n:o 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den under Kungsörs norra kungsladugård dagsverksskyldiga lägenheten Charlottenborg i Västmanlands län,

n:o 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 10 angående upplåtelse till Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag af mark från kronodomänerna Väderbrunn n:o 1, Lilla eller Tyska kungsladugården och Stora kungsladugården i Södermanlands län,

n:o 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra militiebostället Forstena n:o 1 med Önan n:o 1 och Femtungan n:o 1 i Älfsborgs län,

n:o 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den under Kungsörs norra kungsladugård dagsverksskyldiga lägenheten Borgvik n:o 1 i Västmanlands län,

n:o 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra militiebostället Lilla Svedala n:is 1, 5, 18 och 19 i Malmöhus län hörande områden,

n:o 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af åtskilliga lägenheter under förra militiebostället Klingstorp n:o 1 i Kristianstads län,

n:o 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter aflidne muraren P. Öhmans hustru Maria Amalia Öhman, född Karlström,

n:o 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till förra militiebostället Torsjö n:o 1 jämte Falstorp n:o 1, ett torp, i Östergötlands län hörande lägenheter och torp,

n:o 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra häradshöfdingbostället Hårnum n:o 1 i Älfsborgs län hörande utmarksskifte,

n:o 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse från Svartsjö kungsladugård af mark för fattighus m. m. åt Sänga kommun,

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till förra militiebostället Ulfvestorp n:o 1 Storegård i Älfsborgs län hörande områden,

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

försäljning af tre till lotten n:o 1 af förra militiebostället Tvängstorp n:o 3 i Kristianstads län hörande lägenheter,

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till lotten n:o 2 af förra militiebostället Tvängstorp n:o 3 i Kristianstads län hörande lägenhet,

n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af Roma klosters kungsgård i Gottlands län,

n:o 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa lägenheter från indragna militiebostället Löfve-stads kungsgård n:o 46 i Malmöhus län, och

n:o 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från förra militieboställena Raskarum n:is 6, 8 och 9 samt Raskarum n:is 3 och 5 i Kristianstads län.

Vidare anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 111, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål, och

n:o 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om köp och byte af lös egendom, lag om ändrad lydelse af 166 § sjölagen, lag om ändring i vissa delar af 9 kap. handelsbalken och lag om ändrad lydelse af 3 § utsökningslagen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,8 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.